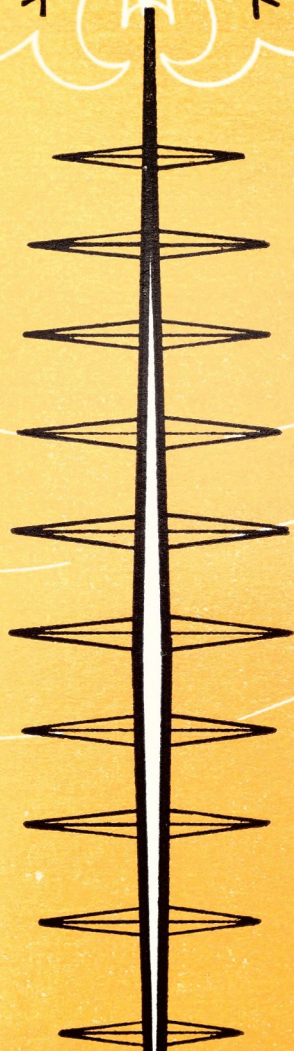

LETUVIŲ MOKYTOJŲ ŽURNALAS

1963

moteris

4 liepa
rugpjūtis

T U R I N Y S

	Sveikinimas II-jam Pasaulio Liet. B-nės Seimui	1
	Nuo tragiškojo 1569 m. seimo iki dabar	2
S. Yla	Martynas Mažvydas ir jo amžininkų	
	tragika prieš 400 metų	4
D. Petrutytė	Šeimos vaidmuo visuotiniuoju ir tautiniu	
	požiūriu	8
J. Vaišnora, MIC	Marijos paveikslų vainikavimas Lietuvoje	10
— A. Rūta	Širdis drožlėse	11
B. Vaivorytė	Kinkienės Balčius	13
I. Motekaitienė	Laukimas ritmais — eil.	14
A. Rukuiža	Lietuvos miškai šimtmečių bėgyje	15
D. Paškevičiūtė	Visos moterys Ofelijoj vienoj — eil.	16
A. Baranauskas	Anykščių Šilelis	17
• Vaiko auklėjimas		20
	Jautriniai laikotarpiai vaiko vystymesi — D. Petrutytė	22
• Moterys pasaulyje		23
D. Bielskus	Iš tautinių šokių praeities	25
• Filmų menas		25
	Kleopatra — K. Bučmys, OFM	
• Madų ir grožio pasaulis	Veda I. Kairienė	27
• Seimininkių kampelis	Veda A. Rusinienė	28

ILIUSTRACIJOS

J. Zikaras	Knygnešys	2
K. Kollwitz	Motina apglėbusi vaikus	8
K. Kollwitz	Alkani vaikai	9
	Madona	10
V. Jurkūnas	Vasara	12
A. Roemerienė	Vaikai su šuneliu	13
A. Duerer	Voveraitės	15
A. Žmuidzinavičius	Miškai	17

“MOTERIS” Lietuvių Moterų Žurnalas Nr. 4 (34) 1963 m.
 Leidėjos: Kanados Lietuvių Katalikių Moterų Draugija.
 Vyr. redaktorė: Izabelė Matusevičiūtė.
 Administratorė: Bronė Pabedinskienė.

Redakcijos ir administracijos adresas: 57 Sylvan Ave., Toronto 4, Ontario. Spaudė “Žiburių”
 Spaudos Bendrovė, Toronto, Ont. Viršelis ir meninė priežiūra N. Kulpavičienės. Atskiرو
 numerio kaina 75 ct. Prenumerata metams \$4.00.

“MOTERIS”, Lithuanian Women’s Magazine. 1963. No. 4 (34).
 Printed by “The Lights” Printing and Publishing Co. Limited in Toronto. Single copy 75 c.

moteris

LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS
1963 Nr. 4 (34)

NUOŠIRDŽIAI SVEIKINAME
PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS
ANTRĄJĄ SEIMĄ,
ĮVYKSTANTĮ 1963 METŲ RUGPJŪČIO 30 - 31 IR RUGSĖJO
1-2 DIENOMIS SVETINGOJE IR LAISVOJE KANADOS ŽEMĖJE,
ONTARIO PROVINCIJOS SOSTINĖJE TORONTE.
LINKIME VIENINGO IR NAŠAUS DARBO;
LINKIME SĖKMINGAI KELTI LIETUVOS VALSTYBĖS
BYLĄ JUNG TINĖSE TAUTOSE IR VISŲ
DEMOKRATINIŲ BEI LAISVŲ ŠALIŲ VALDŽIOS
ŽMONIŲ TARPE;
LINKIME STIPRINTI LIETUVIŠKOS ŠEIMOS DVASIĄ,
PLĖSTI LITUANISTINĮ ŠVIETIMĄ IR PUOSELĖTI
LIETUVIŠKĄ KULTŪRĄ SAVŲJŲ IR
KITATAUČIŲ TARPE.

KANADOS LIETUVIŲ KATALIKIŲ MOTERŲ
DRAUGIJOS CENTRO VALDYBA IR
ŽURNALAS "MOTERIS"

NUO TRAGIŠKOJO 1569 METŲ SEIMO IKI DABAR...

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba šių metų rugpjūčio pabaigoje ir rugsėjo pradžioje Toronto mieste, Kanadoje, šaukia II-įjį Pasaulio Lietuvių Seimą. Pirmasis lietuvių išeivių seimas buvo sušauktas 1958 m. rugsėjo mėn. Niujorke, JAV valstybėse. Tai buvo didelis lietuvių išeivių politinis ir kultūrinis įvykis: viso pasaulio lietuvių išeivija apsijungė, derindama visų šalių lietuvių bendruomenių švietimo ir kultūrinį darbą. Seimo proga Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas ir seimo atstovai kreipėsi į Jungtines Tautas Niujorke ir viso pasaulio laisvų valstybių prezidentus Lietuvos laisvės reikalu.

Savo liūdnoje istorijoje lietuvių tauta praeityje yra turėjusi daug tragiškų seimų: prisiminkime 1569 m. Liublino unijos seimą, kuriame lietuvių atstovai, prieš pasirašydami Lietuvos–Lenkijos unijos aktą, suklupę liejo ašaras, pramatydami kokių didelių sunkenybių dėl tos unijos turės pakelti būsimos lietuvių kartos. Tos nelaimingos unijos pasekoje 1795 m. įvyko Lietuvos–Lenkijos valstybių panaikinimas.

Po Lietuvos valstybės žlugimo prasideda lietuvių tautos atkakli kova dėl laisvės atgavimo. Mūsų era yra tos, bemaž dvejus šimtus metų trukusios, kovos grandinėje. Valstybės vadų padarytųjų klaidų pasekoje įvykusi tragika iš vienos kartos perduodama kitai, o lietuvė moteris yra jos centre, nes ji gimdo ir auklėja kovotojus. Lietuvių tautos istorija rodo, kaip labai sunku užgesinti laisvės ugnį tautoje, kaip sunku pavergti moters dvasią, kad ji auklėtų ramius vergus.

Nežiūrint kraujo aukų ir okupantų teroro, lietuvių tauta nuolat sukiyla: 1831 metais – pirmasis lenkmetis. Šiame sukilime dalyvavo sulenkėjusi Lietuvos bajorija, įtraukdama ir valstiečius.

Po šio sukilimo prasideda politinių pabėgėlių emigracija, daugiausia bajorijos.

Antrasis 1863 m. lenkmetis buvo žymiai tragiškesnis lietuvių tautai. Sukilimą brutalia jėga numalšino Rusijos generalgubernatorius Muravjovas. Buvo išžudyta ir ištremta tūkstančiai lietuvių.

Po šio sukilimo prasideda spaudos draudimo gady-

nė — 1864-1904 — lietuvių atkakli kova dėl lotyniškų rašmenų. Šiuo laikotarpiu kovotoja tampa visa tauta. Lietuvių emigrantų skaičius padidėjo Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Vokietijoje, Anglijoje ir Pietų Amerikoje.

1905 metais įvykusi Rusijoje revoliucija davė progos sušaukti Vilniuje Lietuvių Seimą, kuriame dalyvavo atstovai iš visos Lietuvos. Šis seimas dar nereikalavo visiškos valstybės laisvės, tik administracinės ir kultūrinės autonomijos. Savo apimtimi jis buvo labai didelis: apie tūkstančio žmonių, ir labai triukšmingas dėl komunistinio sparno, kuris jokios Lietuvos atstatyti nenorėjo, o tautos išganymą matė tik Markso moksle. Vilniaus Lietuvių Seimas parodė, kad tauta jau buvo sąmoninga, politiškai subrendusi ir tvirtai nusistatčiusi atstatyti savo valstybę, kas ir įvyko kiek vėliau I-jo D. karo metu revoliucijos sukuriuose.

1917 m. Rusijoje, Petrapilyje, įvykęs Lietuvių Seimas reikalavo politinės autonomijos. Bet nauja komunistinė Rusijos valdžia pasekė carų grobimo politika ir skubėjo jėga užgrobti Pabaltijį — tuo pačiu ir Lietuvą. Bet Lietuvos patrijotai 1918 m. vasario mėn. 16 d. paskelbė pasauliui, kad lietuvių tauta atstato savo valstybę ir yra pasiryžusi tvarkytis laisvai ir savarankiškai. Ši laisvės aktą turėjo krauju paliudyti mūsų savanoriai.

Nurimus kovoms, 1922 m. laikinojoje Lietuvos sostinėje Kaune buvo sušauktas pirmasis Steigiamasis Lietuvos Seimas. Jame dalyvavo ir žymus skaičius moterų atstovių. Žymesnės jų: Gabrielė Petkevičaitė, Sofija Bortkevičienė, Magdalena Galdikienė.

Greit prabėgo kūrybingos ir našios laisvės dienos. Raudonasis tvanas užplūdo mūsų tėvynę ir tauta pasklido. Dalis pasitraukė į Vakarus, kad iš ten visomis įmanomomis priemonėmis pagelbėtų pavergtai tautai, o dalis liko kovoti savoje žemėje. Priminti pavergėjui, kad laisvėje esą lietuviai reikalauja savo tėviškių, savo tėvynės ir okupanto pasitraukimo iš Lietuvos buvo sušauktas I-sis Lietuvių Seimas, o dabar ir II-sis. Pavergta lietuvių tauta už save kalbėti negali, jai užčiaupta burna, tat šis seimas kalbės visos tautos vardu.

Ką šiandien mums kalba ir kaip įpareigoja lietuvių moterų išeivę tūkstančiai žuvusių brolių ir sesių Lietuvos miškuose, laisvės kovose?

Ką liudija mums išeiviams šimtai tūkstančių kankinių žuvusių Sibiro plotuose nuo šalčio, bado ir nepakeliamų gyvenimo sąlygų?

Lietuvė išeivė jaučia ir supranta, kokiomis viltimis ir nuotakomis gyvena pavergta sesė tėvynėje. Ji baudžiauninkė kolchoze, vergė darbininkė apkrauta smėlio maišais ar akmenų našta prie kelių tiesimo darbų ar statyboje. Nėra nė vienos lietuvių išeivės, kuri netrokštų savo tautai išsilaisvinimo iš vergijos ir vargo. Tuo tikslu ji palieka ištvėringa ir ištikima savo tautos idealams, palaikydama ir puoselėdama prabočių kalbą šeimoje, dirbdama švietimo darbą ar jį remia savo auka ir leidžia vaikus į lituanistines mokyklas. Lietuvė moteris visais laikais, o ypač JA Valstybėse rėmė tėvynės reikalus ir didžiavosi jos laimėjimais. Ji rinko auksas Laisvės Varpui, „Lituanikai“—mūsų transatlantiniams lakūnams Dariui ir Girėnui, žuvusiems prieš 30 metų. Ji palaiko lietuvišką spaudą ir aktyviai dalyvauja savo darbu mišinių parengimu, kaip Kultūros kongresai, Dainų šventės, Tautinių Šokių šventės organizavime. Puoselėdama lietuviškus papročius ir skiepydama jaunijoje kartoje lietuviybę, lietuvių moteris garbingai dalyvauja ir dalyvaus visose tautos kovose, laimėjimuose bei jos kančiose.

KO LAUKIA LIETUVĖ MOTERIS IŠEIVĖ IŠ ŠIO PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS SEIMO?

Laisvos ir nepriklausomos Lietuvos Steigiamajame Seime ir visuose kituose seimuose moters teisės buvo sulygintos su vyrų teisėmis. Pačios moterų atstovės seime labai daug prisidėjo prie bendro švietimo pakėlimo, socialinėje srityje dėl moterų darbo atlyginimo sulyginimo, moterų nuosavybės teisių, kūdikių ir motinų globos. Lietuvė moteris, dabar gyvenanti išsklaidyta po platųjį pasaulį, laukia iš Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Seimo ryžtingos kovos ir drąsios deklaracijos pavergtos tėvynės reikalui. Ji laukia, kad laisvės kovai būtų sujungti viso pasaulio laisvi lietuviai; lietuvių moteris norėtų būti taikos ambasadore savųjų tarpe ir kilni savo tautos reprezentantė.

Kokiais idealais gyvena šių laikų pavergta lietuvių — yra pareikšta Sibiro mergaičių kankinių maldų knygoje „Marija, gelbėk mus“. Tų kilnių kalinių lūpomis kalba pavergta, kalinama lietuvių moteris tėvynėje ir tremtyje.

Laisvajame pasaulyje jų seserys yra tos pačios tautos dukros ir jų širdyse ir lūpose tos pačios maldos, tie patys troškimai: — laisvės savajai tautai!

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Seimo deklaracija teprimena kiekvienai šeimai, kad ji yra lietuviybės išsaugojimo tvirtovė, kad lietuviai ilgisi ir trokšta savo tautai laisvės ir trokšta, kad Lietuva laisva ir nepriklausoma stovėtų šalia kitų laisvų tautų!

KAUNO MIESTO ROTUŠĖ

Martynas Mažvydas ir jo amžininkų tragika prieš 400 metų

STASYS YLA

Grįžtame prie istorinio žmogaus šikart nauju pagrindu. Kitados prisimindavome jį sąryšyje su pirmąja spausdinta lietuviška knyga. Nūnai minime 400 metų nuo jo mirties, kuri atbaigė jo gyvenimą.

Kas ištikro buvo M. Mažvydas ir kokių aplinkybių iškeltas paviršium? Ką mes žinome apie jį daugiau be jo raštų ir to fakto, kad jis buvo lietuvių pastoriumi Prūsiose?

Mažvydas įdomi tema – dar įdomesnė problema. Enciklopedinių žinių rėmuose jis neatrodo toks, ypač paimtas vienas. Bet jis nebuvo vienas nei savo rašytiniais pasinėsimais, nei lietuviškumu, nei savo persivėrimu į reformaciją. Juo labiau jis nebuvo tarp pirmųjų.

Kunigai kultūrininkai

Mažvydas iškilo ne dėl savo kilmės, turint mintyje anų laikų didesnes galimybes kilmingiesiems. Nebuvo jis net paprastas bajoras. Kitaip būtų pats kur nors apie savo bajorystę prasitaręs. Bajoras buvo jo pusbrolis Baltrus Vilentas, bet greičiau tik iš tėvo pusės. Mažvydas, spėjama, buvo paprastas valstietis ar miestelėnas. Greičiausia dėl savo gabumų galėjo mokytis, globojamas didžiūnų ar kunigų. Jau Lietuvoje, dar savo jaunystėje, jis buvo pasiekęs rimto išsilavinimo, tik nežinoma kur – Vilniaus katedros mokykloje, prie kurio nors vienuolyno, ar gal kokiam dvare – privačiai. Geras lotynų kalbos mokėjimas ir ypač teologinis pasiruošimas neabejotinai rodo jį ketinus, o gal ir buvus kunigu.

Kunigų paruošimas ano metu Lietuvoje nebuvo organizuotas, nes dar nebuvo seminarinės sistemos. Jauni vyrai ruošėsi ir kunigus įvairiais būdais: keisdami mokytojus bei mokyklas, protarpiais patys mokytojaudami dvaruose.

Keliantįjančiais mokytojais buvo ir kunigai bei vienuoliai. Viduklės dvare, Raseinių apskrityje, mokytojavo vilniškis pranciškonas Stasys Rapalionis. Iš čia jis su šešeta savo mokinių 1528 m. išvyko į Krokuvą, įsirašydami tenai studijuoti teologijos. Tarp jų randame ir vėlesnius Rapalionio bendradarbius: Abraomą Kulvietį ir Jurgį Zablockį - Užubalį. Įsigijęs po keturių metų teologijos bakalaurą laipsnį Krokuvoje, Stasys Rapalionis vėl apie 10 metų mokytojavo dvaruose. Galimas daiktas, kad, grįžęs į Viduklę, jis vėl sudarė naują mokinių grupę, kurioje galėjo būti ir Mažvydas, žemaitis, kaip tik kilęs iš šių apylinkių. Po teologinių studijų Krokuvoje, gal dar ir Vakaruose, taip pat keliavo per dvarus kaip mokytojas ir Jurgis Zablockis - Užubalis.

Šis jaunų dvasiškių - mokytojų darbas pagaliau išsivystė į naują viešą mokyklą, kuri, karalienei Bonai remiant, 1539 metais buvo įkurta Vilniuje. Tai buvo speciali mokykla ruošti didikų vaikus universitetinėm studijom. Mokyklos direktoriumi tapo kun. Abraomas Kulvietis, neseniai grįžęs iš Vakarų ir Sienoje – Italijoje, gavęs abiejų teisių doktoratą. Jam talkino Zablockis, Rapalionis ir kiti. Spėjama, kad šioje mokykloje mokėsis ir Mažvydas.

Šie gabūs dvasiškiei, bent pirmieji trys, buvo susi-

rišę su įtakingais didikais – viena dėl paramos užsieniinių studijų metu, o antra – kaip jų vaikų mokytojai. Didžiūnų politinės kombinacijos ir susidomėjimas reformacija įvėlė šiuos jaunos dvasiškius į nelauktas komplikacijas, dėl kurių jie turėjo apleisti Vilnių ir savo kraštą.

Politiniai ir reformos planai

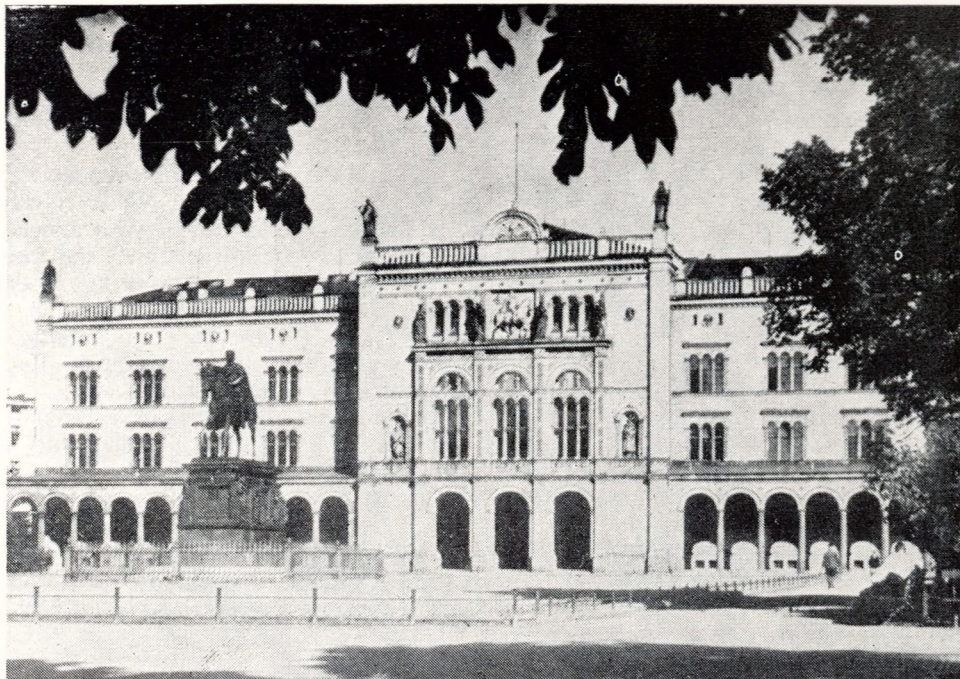
Lietuvos didikai, su kancleriu Albertu Goštautu priešaky, siekė tuo metu atsipalaiduoti nuo Lenkijos įtakų. Jiem pavyko išsikovoti, kad didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu būtų išrinktas jaunametis Zigmantas Augustas, kad jis apsigyventų Lietuvoje ir būtų auklėjamas Vilniuje. Su jaunuoju princu atkilo Vilniui ir jo motina karalienė Bona. Jaunamečio valdovo globėju, kaip jo pusbrolis, norėjo būti ir Prūsų hercogas Albrechtas, buvęs kryžiuočių magistras, dabar perėjęs į liuteronizmą. Albrechtas norėjo tapti Lietuvos regentu, verbuodamas tarp didikų politinius šalininkus bei religinės reformos simpatikus. Be Goštauto jam pritarė Jonas Radvila, Mykolo Juodojo brolis, Stasys Kęsgaila, Žemaičių seniūnas ir kiti. Kęsgaila buvo vienas iš tų, kaip tvirtina lenkų reformacijos istorikas St. Kot, kuriam Albrechtas "pavedė palaikyti naujojo tikėjimo partizanus". Kitas Albrechto patikėtinis Žemaičiuose buvo Jonas Bilevičius, Viduklės savininkas, vėliau taip pat Žemaičių seniūnas, spėjamas Mažvydo kaimynas, gal ir jo rėmėjas, o vėliau neabejotinas jo globėjas.

Kęsgailos parama, be kitko, naudojosi savo studijoms Krokuvoje ir Abraomas Kulvietis. Vėliau į Vakarų universitetus Kulvietį siuntė, aprūpinęs stipendija pats kancleris Goštautas; siuntė per hercogą Albrechtą, kuris pradžioje bandė Kulvietį įstatyti į protestantiškus universitetus, bet šis, apsižvalgęs Wittenberge, rinkosi kitus – pradžioje Vokietijos, paskui Italijos.

Didikai savo planams buvo reikalingi raštingų, idėjiškai pajėgių dvasiškių talkos. Pati reformacija Lietuvoje, tiesa, neturėjo tokios dirvos, kaip Prūsiose tarp vokiškųjų ponų ir miestelėnų. Ji neprasiveržė tokiu siaubu, kaip tarp Latvijos ir Estijos vokiečių, kurie nusiaubė bažnyčias ir išvarinėjo kunigus bei vyskopus. Vokiečių, kurie pirmieji domėjosi reformacija, Lietuvoje buvo nedaug. Ir tie patys telkėsi labiau Vilniuje. Lietuvos bajorai tarp 1525-35 metų tyliai pritarė reformoms, kiek tai masino jų interesus pasipelninti iš bažnytinių turtų. Atviresnis judėjimas ėmė reikštis vėliau, bet ir tai neryškus. Bene pirmasis kunigas, iš sakyklos Šilalėje ėmęs skelbti liuteronizmą, buvo Jonas Tartyla iš Batakių, tada priklausiusių Kęsgailams. Pirmoji nusavinta bažnytinė nuosavybė, atrodo, bus buvusi Šiluvoje, kurios savininko sūnus Jonas Zaviša buvo pirmoje Karaliaučiaus studentų lietuvių grupėje. Antroji bažnyčia, ar nuosavybė, atimta 1545 m. iš katalikų, minima Jezne.

Antrasis žinomas iš kunigų, pradėjęs liuteronizmo tėzes skelbti Vilniuje, šv. Onos bažnyčioje, buvo kunigas A. Kulvietis, minėtos mokyklos direktorius. Be kitko, pamokslininku vokiečiams jį buvo reko-

ALBERTINA,
KARALIAUČIAUS
UNIVERSITETAS,
KUR PROFESORIAVO IR
STUDIJAVO DAUGELIS
LIETUVIŲ

mendavęs hercogas Albrechtas.

Kun. Tartyla buvo atleistas iš pareigų Žemaičių vysk. Vierbickio, ir jis pasitraukė į Prūsus. Kulvietį ėmėsi tvarkyti Vilniaus vyskupas Povilas Alšėniškis. Anksčiau, tiesa, nebuvo jokio varžymo iš valstybės pusės. Bet 1541 m. įsigalėjo pirmiau tik lenkams išleistas karaliaus Zigmanto Senio dekretas, draudžias liuteronizmą skelbti ir Lietuvoje.

Kun. Kulvietis, nelaukdamas jam ruošiamo bažnytinio teismo ir eventualių kaltinimų, remiantis karaliaus dekretu, pats slapta pasitraukė iš Vilniaus ir nuvyko pas hercogą Albrechtą Karaliaučium. Su juo pasitraukė ir Jurgis Zablockis - Užubalis, o kiek vėliau taipgi pranciškonas Stasys Rapalionis.

Albrechtas Kulvietį priglaudė, padarė jį savo patarėju švietimo reikalams ir paskyrė partikuliario (mokyklos) direktoriumi. Rapalioni pasiuntė doktorizuotis į Wittenbergą. Trečiasis — Zablockis, ilgai netrukęs, išklydo į Vakarų universitetus su būriu Lietuvos didikų vaikų, tarp jų ir būsimuoju vysk. Merkeliu Giedraičiu, kaip jų vadovas ir globėjas. Kulvietis ir Rapalionis buvo paskirti pagrindiniais profesoriais — vienas teisių, o antrasis teologijos — naujai 1544 m. įkurtame Karaliaučiaus universitete, kurio pirmuoju rektorium tapo Lietuvoje — Kaune augęs vokietis, mokėjęs lietuviškai, studijavęs Krokuvoje teologiją, gal būt, taip pat kunigas — *Fridrikas Stafilus*.

Lietuva neteko pajėgių, raštingų, gerai išlavintų teologų, bet užtat galėjo jais atsiremti hercogas Albrechtas, planavęs per šiuos lietuvius daugiau laimėti savo universitetui ir reformacijos sąjūdžiui naujų kandidatų studentų iš Lietuvos. Įdomu, kad tas pats Albrechtas įpareigojo Kulvietį ir Rapalioni, šalia profesūros, dar imtis naujo darbo — ruošti lietuvišką katekizmą.

Lietuviškasis katekizmas ir jo autorius

Prūsų valdovo rūpestis lietuviškuoju katekizmu šiandien mums gali atrodyti labai neįprastas. Negi šiam pusiau Jogailaičiui būtų rūpėjęs lietuviškumas? Ištikrųjų jam rūpėjo aprūpinti visas savo valdoje esančias tautybes religinių pradmenų vadovėliu. Beveik tuo pačiu laiku buvo įpareigoti ir kiti Karaliau-

čiuje prisiglaudę buvę kunigai ruošti vokiečių, prūsų ir lenkų kalbomis panašius katekizmus. Lenkiškąjį paruošė katalikų ekskunigas *Jan Seklucyan*; be kitko, šis lenkiškasis katekizmas buvo dedikuotas Žemaičių seniūnui Stasiui Kęsgailai, Albrechto patikėtiniui.

Lietuviškojo katekizmo ruošimas sustojo dėl staigios abiejų autorių — Kulviečio ir Rapalionio mirties, kuri juos ištiko 1545 m. Kaip tik tada iškilo naujo tinkamo žmogaus klausimas pradėtam darbui tęsti. Tinkamiausias ir, matyt, labiausiai pasiruošęs tokiam darbui buvo rastas žymiai jaunesnis, nei anie du, — *Martynas Mažvydas*. Hercogas Albrechtas kreipėsi laišku į Joną Bilevičių, kad šis surastų Mažvydą. Paskui hercogas rašė pačiam Mažvydui, kviesdamas jį atvykti į Karaliaučius. Šis teisinosi nemokąs vokiečių kalbos, tačiau 1546 m. buvo jau Karaliaučiuje, gavo hercogo paramą ir ėmėsi katekizmo ruošos. Tuo pačiu laiku jis įsirašė studentu į universitetą. Per tokį trumpą laiką Mažvydas negalėjo paruošti visos medžiagos, jeigu nebūtų gavęs į rankas pirmųjų dviejų pradėto darbo. Gal todėl Mažvydas katekizme net nepasirašė, kaip autorius, o savo vardą akrostiku įpyinė tik įžanginiame eilėraštyje. „Mažvydas, — pasak Vaclovo Biržiškos, — negali būti laikomas vieninteliu katekizmo sudarytoju, nei apskritai lietuviškos knygos ir literatūros pradininku“, (Senujų liet. knygų istorija I, 1953 m. 84 psl.).

Kunigų lietuviškumo problema

Nežiūrint, kiek darbo buvo atlikę Kulvietis ir Rapalionis, tačiau katekizmą galutinai paruošė Mažvydas. Be teologinio pasiruošimo jis nebūtų galėjęs tokio darbo iš viso imtis. O to teologinio pasiruošimo jis nespėjo gauti Karaliaučiuje, nes vos atvykęs ėmėsi katekizmą ruošti. Pagaliau jo studijos čia buvo labai trumpos — tik trys semestrai. Tiesa, jam buvo suteiktas teologijos bakalauro laipsnis, kuris normaliai galėjo būti gaunamas tik po ketverių metų studijų. Taigi, normalų — įprastinį teologijos kursą Mažvydas turėjo išeiti Lietuvoje. Karaliaučiaus universitetas visa tai jam užskaitė. Bet įdomesnis klausimas, tai Mažvydo ir kitų jo būrio teologų lietuviškumas — domėjimasis savo kalba ir raštu. Kaip jis iškilo ir kur?

Aišku, ne Prūsiose, o pačioje Lietuvoje. Ne kur kitur, o Lietuvoje, eidamas katalikų kunigo ir mokytojo pareigas, Kulvietis rašė, arba vertė lietuviškas giesmes; taip pat vertė giesmes - litanijas ir Zablockis. Rapalionis ir Jomantas, šalia giesmių, ėmėsi versti ir šv. Raštą, bent sekmadienių evangelijas. Tas lietuviškasis interesas tai religinei literatūrai galėjo būti pažadintas panašių pavyzdžių Vakarų kraštuose. Juoba, buvo pačioj Lietuvoj pribrendęs reikalas duoti kitiems kunigams medžiagos apleistai lietuvių religinei padėčiai gerinti. Juk ir katekizmo pradžioje Stofilus rašo: "Kokia nekultūringa ir tamsi, nepažįstanti jokio dievotumo ir krikščionių religijos yra mūsų tauta, palyginus su kitomis tautomis". Ir jis prideda: "Jums, gerbiameji ganytojai ir mokytojai, pateikiame tokio katekizmo pavyzdį, neišdailintą ir trumpą, — ir tai mūsų lietuvių kalba". Stofilus, pats teologas, gerai pažinęs ir Lietuvą ir kitus kraštus, matyt, buvo įtrauktas į tą bendrą šviesesniųjų dvasiškių lituanistinių pasinešimą — grynai religinių, pastoracinių pagrindų.

Koks buvo lietuviškumo ryšys su reformacija?

Tarp šio lietuviškojo intereso ir pačios reformacijos, atrodo, nėra tiesioginio ryšio. Reformacija, kaip bendras sąjūdis, Lietuvoje dar nebuvo išsiskleidusi, juo labiau nebuvo žinomos teologijos skirtybės. Reformacija dar neturėjo jokių šaknų, kad būtų galėjusi leisti religinius daigus, juo labiau tautinius. Pats Karaliaučiaus universitetas neskyrė reikšmės tautinėms kalboms: viskas buvo dėstoma lotynų kalba. Ne Prūsų reformacijos reikėjo lietuviškumui pažadinti Lietuvoje, bet kunigų lietuviškumo prireikė Prūsų reformacijai. Hercogas Albrechtas turėjo Prūsiose ištisas lietuviškas buvusių katalikų parapijas, daugiau liaudiškas, o neturėjo, kas jas lenktų naujai religijai jų kalba. Ir lietuviams kandidatams į kunigus arba jauniems kunigams paprastos kilmės ar smulkiems bajorams, buvo didelė vilionė gauti lietuvišką parapiją, būti visiškai savarankiu, nepriklausomu nuo parapijos koliatoriaus - patrono, kokio nors didiko, arba didikų kilmės klebono, kokio nors prelato, kuris savo parapijos beveik nematė, būdamas prie kapitulos centro.

Ką tie jauni kunigai, kurie mokėsi tik Lietuvoje, žinojo apie pačią reformaciją, nebent tiek, kad ji nereikalauja celibato ir teikia didesnę laisvę religinei sampratai. Šią vilionę galėjo sustiprinti pavyzdžiai tokių lenkų, vokiečių, net italų, iš kurių persimetė į reformatus eilė vienuolių, kunigų, net keletas vyskupų.

Atsidūrę Prūsiose, tie kunigai nepasidarė lietuviškesni, jei tokiais nebuvo Lietuvoje. Minėtasis kunigas Jonas Tartyla iš Batakių, pasitraukęs į Prūsus, neparodė niekur savo lietuviškumo, tik tapo pradininku garsios suvokietėjusios Batackių giminės. Prūsai sužlugdė ne vieno Lietuvos kunigo lietuviškuosius pasinešimus. Iš visos jų eilės, pasitraukusių į Prūsus, vedusių dažniausia vokiečių, tik keletas ėmėsi rašto. Jų vaikai ir vaikaičiai, nors ne vienas išėjo į pastorius, jau buvo dingę lietuviškumui. Lietuviškumas buvo pakirdęs savame Lietuvos klimate ir tik iš dalies išėjo paviršiu Prūsiose. Galėjo čia išeiti lietuvių paruoštų knygų žymiai daugiau, juoba, kad Prūsiose 30 metų anksčiau nei Lietuvoje, pasirodė prieinamos spaustuvės. Deja, po katekizmo reikėjo to paties Mažvydo giesmynui laukti net 19 metų, kol, jau autoriui mirus, buvo atpausdintas.

Nereikėtų lietuviškumo siedinti ir su dvarais bei didikais, kurie globojo anuos kandidatus į kunigus. Toks Stasys Kęsgaila arba Jonas Bilevičius, kiek buvo užinteresuoti reformacija, tiek mažiausia domėjosi lietuviškumu. Ar ne paradoksas, kad Kęsgailai buvo

dedikuotas ne lietuviškasis, o lenkiškasis katekizmas, nors vienas ir antras buvo atspausti beveik tuo pačiu metu?

Bilevičius, vėliau tapęs kalvinu, taip pat niekuo nesiskyrė iš kitų sulenkėjusių žemaičių didikų reformatų.

Pagaliau reformacija buvo dar taip nenusistovėjusi savo formomis ir re-reformomis, kad ir kunigai, kaip toks Stasys Marcijonas, tapę liuteronais iš katalikų, paskui metėsi į kalvinus, o nuo šių bėgo į Prūsus ir vėl tapo liuteronų dvasiškiais. Net pats Karaliaučiaus universiteto rektorius, Mažvydo katekizmo įžangos autorius, buvo katalikų teologas, paskui dėstęs liuteroninę teologiją po Rapalio, pagaliau 1555 m. vėl grįžo į katalikybę.

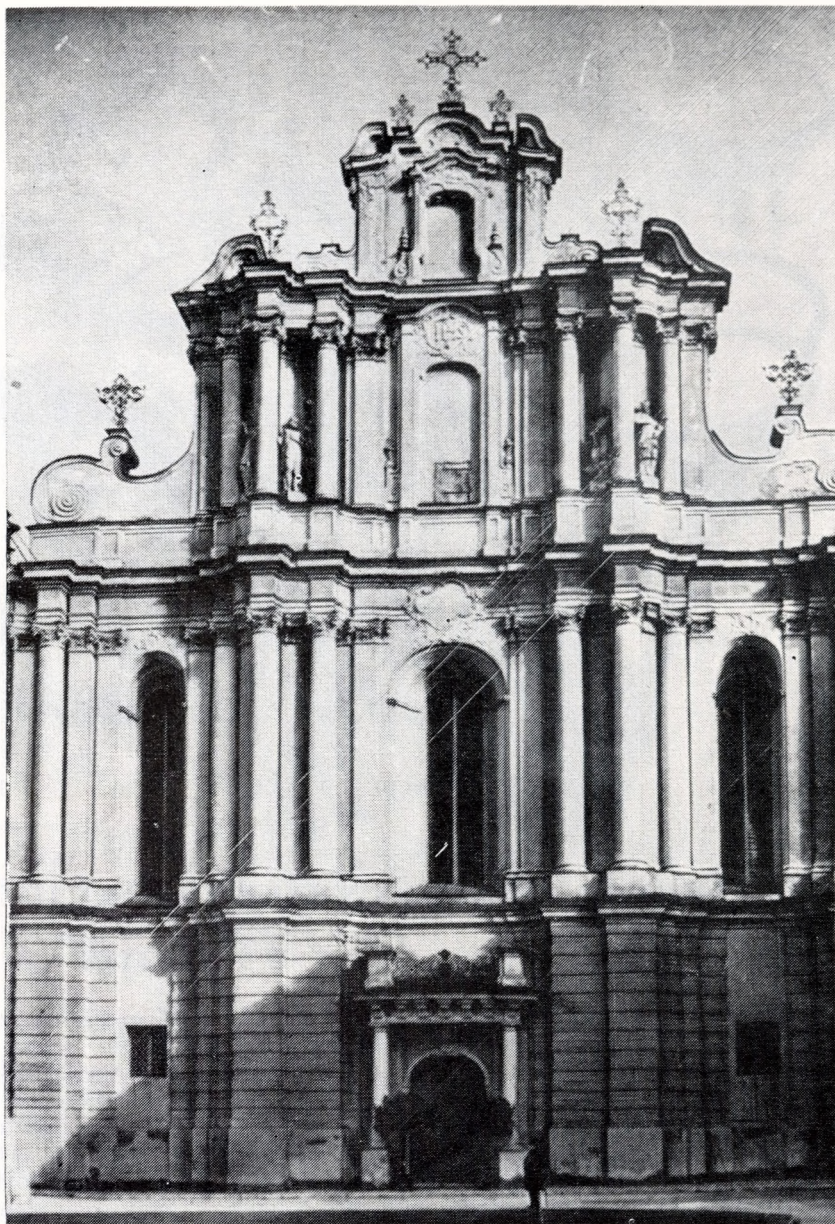
Reformacija buvo tikras "fluidum", pati be atramos, tat negalėjo būti atrama nei religiniam, nei moraliniam, o taip pat ir tautiniam stabilumui. Todėl be reikalo savus lietuviško sąjūdžio nuopelnus nurašome Prūsų reformacijai. Betgi tokie jau esame, kad ir katalikybės įvedimo nuopelnus greičiau atiduodame lenkams nei Mindaugui.

Lietuviškasis sąjūdis, iš tikro, keltinas bent 60 metų anksčiau Daukšos — Giedraičio — Kazoko grupės. Ir tai nėra du sąjūdžiai, reformistinis ir reakcinis — katalikiškasis. Pirmasis net Mažvydo katekizme dar neturi tipiška liuteriško charakterio; savo turiniu dar pernelyg katalikiškas. Antrasis iš viso nieko bendro neturi su reakcija prieš reformaciją. Šia prasme teisingai pastebėjo mūsų daromą klaidą ir mūsų raštų istorikas Vac. Biržiška: "Dažnai buvo rašoma, sako jis, kad katalikiškosios lietuvių knygos pasirodė tiesioginėje reformacijos įtakoje ir iš reikalo gintis nuo tos įtakos plėtinosi. Abejoju. Jei tuo dar galima aiškinti pačių jėzuitų atsiradimą Lietuvoje, tai tarp protestantiškų ir katalikiškų lietuviškų knygų vargu ar kokie ryšiai buvo. Jau ne taip daug tų protestantiškų knygų turėjome, o Didžiojoje Lietuvoje jų dar mažiau buvo paskleista... Tarp katalikiškų ir reformatiškų knygų ryšys buvo tas, kad ir vienos ir kitos buvo platinamos toje pačioje visuomenėje. Tik čia ne reformatiškos knygos iššaukė katalikiškas, bet atvirkščiai: reformatai, leisdami savo lenkiškai - lietuvišką katekizmą 1598 m. ir 1600 m. vadinamą Morkūno postilę, stengėsi jomis atsispirti prieš Daukšos 1595 ir 1600 m. postilės įtaką". (Liet. knygos augimo etapai, 1930, 15).

Mažvydo, jo draugų ir tautos tragika

Atlikęs pavestą katekizmo ruošos uždavinį, Mažvydas pats turėjo jį ieškoti darbo. Grįžti į Lietuvą nenorėjo, o greičiausia — negalėjo bent ligi 1548 m., kol mirė Zigmantas Senasis. Pagaliau buvo vedęs buvusio postoriaus dukrą vokiečių. Jo ekonominė padėtis Ragainėje buvo nepergeriausia. Šalia parapijos turėjo verstis, pramokęs vokiškai, dar vertėjo pareigomis prie vienos savivaldybės. Savo ekonomine padėtimi jis skundėsi pačiam hercogui, kol ji buvo bent pakenčiamai sutvarkyta. Svarbiausia, buvo jo tragiška dvasinė savijauta, kurią detalai išreiškė 1551 m. savo laiške hercogui. Parapijiečiai lietuviai jo pamokslų neklausė, į jo bažnyčią nėjo nei krikštytis, nei tuoktis: vis traukė į Didžiąją Lietuvą, šaukėsi katalikų kunigų patarnavimo, vyko į garsiuosius atlaidus, slapta garbino šventuosius ir šventė jų šventes. Tas žmonių nepalankumas buvo ne tik naujai religijai, bet, atrodo, ir Mažvydo asmeniui. Mažvydas šaukėsi hercogo dekretu palenkti žmones naujam tikėjimui ir jo bažnyčios lankymui. Nemetė, tiesa, lietuviško rašto, bet nebegalėjo visko atspausdinti, nes liuteronizmo reikalai sutriko, ypač Lietuvoje, pasukus ją 1556 m.

SV. JONO,
VILNIAUS AKADEMIJOS
BAŽNYČIA.
JEZUITŲ KOVOS CENTRAS
PRIEŠ PROTESTANTIZMĄ

kalvinizmo kryptim. Mažvydo giesmynas buvo išleistas tik po jo mirties, pusbrolio Vilento pastangomis.

Tragiškas buvo ir kitų vyresnių jo draugų likimas. Kulvietis džiovininkas nerimo Prūsiose. Kartą parvažiavo Lietuvon dėl turto reikalų ir nesiskubino grįžti Karaliaučiu. Po Zigmanto Senio mirties, kalbinamas Jurgio Zablockio, vėl grįžo į Vilnių dėl religinės misijos. Bet čia džiova jį įveikė ir, nuvykęs pas motiną, mirė. Stasys Rapalionis, genialus ir nepaprastai iškalbus kuprelis, buvo sugundytas tuoktis. Pervargintas šaunių vestuvinių iškilmų, jis buvo paralyžuotas ir po keletos dienų mirė Karaliaučiuje. Jurgis Zablockis mirė tais pačiais metais, kaip ir Mažvydas ne tėvynėje, o Vokietijoje, berods Tuebingene. Jo nuopelnai gal nemažesni, bet jo vardas mums taip ir liks svetimas.

Mūsų istorija pilna tragiškų paradoksų. Prūsų valdovas, pretendavęs būti Lietuvos regentu, traukė katalikų kunigus iš Lietuvos savo liuteronizmui stiprinti tarp Prūsijos lietuvių. Tuo tarpu Mykolas Radvila Juodasis, po Goštauto tapęs Lietuvos kancleriu ir pasukęs Lietuvą kalvinizmo kryptimi, gabenosi iš

Lenkijos ekskunigius kaip reformatų pastorius. Lietuviškos jėgos buvo atitrauktos iš savo krašto, o svetimos sugabentos. Katalikybė, kad ir dideliais vargais, jau buvo prasiveržusi pro tą miglotą tarpą į aiškesnę lietuviškos kultūros pavidalą, bet užliejo kraštą nauja lenkiškumo banga. Laimei, kad katalikybė su Merkelio Giedraičio – Daukšos – Kazoko užsispyrimu pajėgė aną lietuviškąją tęsinį išvežti ir pagaliau perversti prieš subirusią į sroves ir sektas reformaciją.

Buvo paradoksas kad ir mūsų nepriklausomybės laikais. Lietuvis J. Gerullis rektoriavo vokiškame Karaliaučiaus universitete, o „vokietis“ (buvęs sulenkėjęs) Roemeris – lietuviškam Kauno universitete. Prieš 400 metų Karaliaučius tikrai buvo lietuviškesnis už Vilnių. Ten universitetui vadovavo trys lietuviai teologai – Kulvietis, Rapalionis ir sulietuvėjęs vokietis Stofilus.

Tų laikų tautos dramos mes dar nepajėgiame suvokti, nes stingame mokslinės ir dailiosios literatūros. Bet gal ateis laikas ir šiam tautos laikotarpiui ryškiau prasišviesinti. Mažvydas buvo tik vienas ir ne pats ryškiausias šios dramos personažas.

MOTINA APGLĖBUSI VAIKUS

KAETHE KOLLWITZ

Šeimos vaidmuo visuotiniuoju ir tautiniu požiūriu

D. PETRUTYTĖ

Šeima — gyvenimo druska

I šeimą reikėtų žiūrėti, kaip į pagrindinį atsparos tašką, į kuri remiasi Bažnyčios, valstybės ir tautos pastatai. Nuo šeimą sudarančiųjų asmenų sąmoningumo priklauso tautos išsilaikymas, valstybės stiprumas ir Bažnyčios garbingumas. Pagaliau šeima turėtų būti toji institucija, kuri žmogų pašaukia ne tik gyvenimui, bet sukuria būtinas ir reikalingas sąlygas, atseit, paruošia aplinką normaliam ir tvarkingam jo psichofiziniam išsiplėtojimui.

Tačiau šeima, nors ir būdama gyvybingoji žmonijos ląstelė arba, kitais žodžiais tariant, viso gyvenimo pagrindas, visais laikais nėra susilaukusi nei įvertinimo nei reikiamos paramos iš visuomenės pusės. O ką jau bekalbėti apie dabartinius laikus. Lėkštos kasdienybės, gyvenimo patogumų ir kylančios civilizacijos šeima yra taip užgožta, kad nei kiti, nei ji pati nebesusivokia savo vaidmens svarbume ir prakilnume. Šiandien jau nebe pavienis atsitikimas, kad šeima pati save nužemina iki tokio laipsnio, jog dažnai atsiduria žemiau už betkokių gyvuosius padarus. Tai liudija šie faktai: 1. tėvai paveda savo vaikus pripuolamai svetimųjų globai, kas labai žalingai atsiliepia į jų asmenybės vystymąsi, 2. lengva širdimi išgriaunamas šeimos židinis paliekant vaikus našlaičiais patėvio ar pamotės valioje ar išvis likimui, 3. baisus tėvų žiaurumas su savais kūdikiais ir vaikais. Statistikos duomenys rodo, jog šiandien daugiau vaikų žūva arba žiauriai sužalojami pačių tėvų, negu judėjimo nelaimėse. Įvairūs vaikų ir jaunuolių nusikaltimai yra ne kas kita, kaip pasėkmė dvasinio pobūdžio sužalojimų.

Štai pro kur braunasi žmonijos tarpan išsigimimas.

Šeima ir tik šeima yra nesiliaujanti versmė gėrio arba blogio. Šeima — kūrėja ir palaikytoja arba griovėja ir ardytoja taikos ir ramybės žemėje. Šeima — tai lieptas tarp dangaus, žemės ir pragaro. Iš tikrųjų, ne civilizacija, kaip tokia, žlugdo žmoniją, bet šeimos nupuolimas. Šeima, tai nelyginant, gyvenimo druska. O kai druska išdvioka, anot Šventraščio žodžių, ji niekam nebetinka daugiau, kaip tik išmesti laukan.

Berods gana aišku, kodėl iškilusios civilizacijos, bet, dėl savo trumparegiškumo, praradusios gyvenimo palaikytoją druską — šeimą, supūva, sugenda, išnyksta... Civilizacija ir technika gali laikytis tol, kol yra šeimų netik gimdančių ir auginančių individus, bet *ugdančių pasauliui asmenybes*.

Šeima — lietuviybės išsilaikymo laidas

Tautiniu požiūriu pasakytina tas pat: lietuviybė išeivių gretose laikysis tol, kol bus sąmoningų lietuviškų šeimų, giliai suprantančių savo vaidmenį ir atsakomybę prieš savąją tautą ir prieš savuosius vaikus. Tačiau, kai „išdvioks“ lietuviškoji šeima, su ja kartu išblės ir lietuviybė. Šičia, o ne kur kitur, ir glūdi išeiviškosios lietuvių tautos tragedija. Viskuo rūpinamės ir sielojamės, tik ne tautos branduolio — lietuviškos šeimos planingu stiprinimu, jos sąmoningumu.

Jei šeima nepasirūpins išugdyti asmenybių — lietuviybė negalės išsilaikyti, gana greitai liks tik lietuviškos kilmės palikuoniai, kurie greitai užmirš savo kilmę, tapdami, anot prof. J. Ereto, „nevaisingais svetimoje kultūroje per kelias kartas“.

Tapyba, muzika, proza, poezija ir kt. šiandien lietuvių kuriami ir premijuojami, liks tik muzėjinis dalykas, jeigu šeima neišugdys kartos, sugebančios savi-

tai kurti. Tik kūrybingi žmonės galės laiduoti tautos tęstinumą, jos gyvybingumą. Tokius žmones negalima išauginti kaip gėles, daržoves ar gyvulius, bet juos reikia *išauklėti*.

Mielieji geravaliai tėvai, lietuviškos šeimos atstovai, nežinau kur jūs, bet tikiu, kad jūsų dar yra nemažas būrys, todėl atidėję į šalį antraeilės svarbos dalykus, pasirūpinkite, kad jūsų šeimos taptų tikrais lietuviybės lopšiais, kuriuose būtų įžiebiama tautinė gyvybė vaikuose. Uždavins sunkus, bet garbingas. Tautos dainiaus Maironio šauksmas: "Stokite į darbą kaip milžinai!" tebūnie jums gyvu paskatu, ypač žinant, kad daug lietuviškų šeimų yra virtusių, tartum karstu, kuriame sandariai užvožiama ir palaidojama lietuviybė.

Tėvai auklėtojai

Vaikas, apie kurio auklėjimą bandysime kalbėti kiek vėliau, turi turėti tėvus. Ką tai reiškia tėvus? Argi gali būti vaikas be tėvų? Žinoma, ne. Tuo tik norima pasakyti, jog tėvai tėvams nelygu.

Veisimosi arba dauginimosi galią Tvėrėjas yra įdiegęs kiekvieno gyvio prigimtin. Neprotingosios gyvūnijos pasaulyje ši galia yra pajungta instinktui, o protingojo tvarinio – žmogaus, šioji galia turi būti apsprendžiama laisvos valios, kuriai turėtų vadovauti išmintis. Žmogus, nebūdamas pajungtas instinktui, turi dvi galimybes: arba tobulėti, arba išsigimti, trečios išeities nėra. Tai natūralus dalykas, tai gyvenimo sąlyga: – eiti pirmyn, arba atgal, kilti augštin, arba smukti žemyn.

Kad pasaulis eitų pirmyn – atgimimo, tobulėjimo, o ne išsigimimo ir blogėjimo linkme, vaikas privalo turėti ne tik tėvus gimdytojus, ne tik tėvus augintojus, bet *tėvus auklėtojus*. Šitokie tėvai, tai ne atsitiktiniai tėvai. Jie turi būti sukūrę tvarkingą šeimos židinį, kurio jaukumą, pastovumą ir auklėjamąją galią gali laiduoti tik abiejų tėvų sąmoningumas ir gilus nusimanymas apie moterystės reikšmę, pareigas ir atsakomybę.

Tėvai auklėtojai privalo suprasti, kad nepakanka būti geru vyru ir gera žmona, bet pirmoj eilėj reikia būti *geru tėvu* ir *gera motina*. Tai reiškia – gerais tėvais, sąmoningais tėvais, suprantančiais, kad palaiškymas žmoniu giminės žemėje ne tiek priklauso nuo įpėdinių kiekybės, kiek nuo jų kokybės – dvasiniu, fiziniu ir doroviniu požiūriu.

Jo dar nėra, bet jis jau egzistuoja

Tėvų auklėtojų atsakomybė prasideda ne nuo vaiko gimimo, bet daug anksčiau, t.y. nuo vyro ir žmonos pasiruošimo tapti tėvais. Pagal Montessori į vaiko auklėjimą lemiamos įtakos turi jo pradėjimas, nėštumo laikotarpis ir pats gimimo vyksmas.

Kūdikio pradėjimas turėtų būti gilaus sąmoningumo apgaubtas ir skaisčia tėvų meile vainikuotas. "Meilė yra esminė vaisingumo dvasia, jos pagrindinis tikslas – kurti gyvenimą", – Montessori. Pirm pradėjimo, kūdikis turėtų būti įsikūnijęs tėvų sąmonėje. Jo dar nėra, bet jis jau egzistuoja tėvų ilgesyje, jų meilėje, kurios būdingiausias pažymys, tai noras įsikūnyti, suteikti gyvybę nebūčiai.

Lietuviškoji, o tuo labiau krikščioniškoji, šeima privalėtų pradėti galvoti apie vaiką dar prieš jo pradėjimą. Svarbu ne tik fiziškai, bet labiausiai dvasiškai pasiruošti ir nusiteikti tam didžiam kūrybos aktui. Tėvai, besistengią artėti į idealios šeimos būseną, neturėtų pradėti kūdikio neapdairios, nežabotos aistros apsvaiginti. Kūninę vienybę turėtų lydėti žmogaus dvasios kilnieji troškimai.

Visiems yra žinomas "pavainikio" vardas. Dažno-

ALKANI VAIKAI

KAETHE KOLLWITZ

kai tokie vaikai yra paženklinėti fizinio ir dvasinio pobūdžio trūkumais ar net stambiais nukrypimais. Šitokie vaikai yra ne meilės, bet nevaldomos aistros vaisius. Paprastai jų pradėjimas įvyksta tėvams visai to nenorint, o neretai jiems abiem arba bent vienam jų esant jei ne girtame, tai apsvaigusiam stovyje.

Bet pagalvokime, ar tatai šimtais kartų neįvyksta šeimų gyvenime, šeimų židiniuose! Tik šitie vaikai yra tuo laimingesni, kad jie neturi tos viešai juos žeminančios dėmės, nors iš esmės taip pat, kaip ir anie, nešiojasi įvairiausių trūkumų, visokiausių negalavimų žymes ir jų kompleksus.

Visi į talką

Stiprinti šeimą, jai padėti, ją šviesti įdiegiant jai gilesnį supratimą apie jos didybę ir atsakomybę yra visų mūsų pareiga, nežiūrint nei luomo, nei profesijos. Jeigu sutinkame ir pripažįstame, kad šeima turi atlikti gyvybinės svarbos turinčius uždavinius mūsų tautai, kas liečia lietuviybės išlaikymą svetimuose kraštuose, tai *Pasaulio Lietuvių Bendruomenė turėtų atkreipti dėmesį į tinkamą žmonių paruošimą šioms garbingoms pareigoms*.

Svarbu menas, mokslas, politika ir kiti dalykai, bet vis dėlto, kad visa tai būtų reikalinga ir turėtų tautinį charakterį, lietuvišką dvasią, reikia tvirtų, sveikų asmenybių, iki gyvo kaulo persisunkusių lietuvių ir tikinčių lietuvių tautos pasiuntinybę žemėje. Tokios asmenybės negali išaugti bet kur ir bet kaip, bet jos yra reikalingos sąmoningai sukurtų šeimos židinių.

Dabar pats laikas susirūpinti yrančių lietuviškos šeimos pamatų stiprinimu, jei nenorime išnykti, anot Dainiaus, "kaip dūmas, blaškomas vėjo".

MARIJOS PAVEIKSLŲ VAINIKAVIMAS LIETUVOJE

J. VAIŠNORA, MIC

Nuo seniausių laikų vainikas buvo laikomas valdžios ir garbės ženklu. Vainikai ta prasme buvo vartojami ir pagonių pasaulyje, net kulto reikaluose. Krikščionys pirmaisiais amžiais vengė vainikų ant šventųjų paveikslų ir mirusiųjų relikvijų, kaip aiškiai pagoniško papročio. Tik Bažnyčiai gavus laisvę, kada pagoniškoji įtaka nebebuvo tiek pavojinga, nuo IV amžiaus ikonografijoje jau randame vainikų ant šventųjų paveikslų ir statulų. Pati seniausioji vainikuota statula yra šv. Agnietės bažnyčioje prie via Nomentana Romoje, kurią archeologai priskiria VII amžiui. Popiežius Grigalius III-sis (731-741) bene bus pirmasis popiežius apvainikavęs Marijos paveikslą aukso vainiku. Ir nuo to laiko išgalejo įprotis šventųjų paveiksluose jų galvas papuošti vainiku.

Viduriniaus amžiais tas paprotys dar labiau išplito. Daugiausia buvo vainikuojami Marijos paveikslai.

Marijos paveikslų ir statulų vainikavimas yra Vatikano bazilikos kapitulos privilegija, tačiau iškilmingam Marijos paveiksliui vainikuoti leidimą duoda pats popiežius tam tikra breve.

Privačiai apvainikuoti Marijos paveikslą gali bet kuris tikintysis, vainiko aukotojas. Daugelyje Lietuvos bažnyčių Marijos paveikslai yra su vainikais, kaip tik tokių privačių aukotojų ant Marijos paveikslų uždėti.

Marijos paveikslų vainikavimas remiasi ta tikėjimo tiesa, kad Marija yra Jėzaus Kristaus, Pasaulio Valdovo Motina, atpirkimo dalininkė ir dėl to turi teisę vadintis dangaus ir žemės karaliene. Pagal šv. Sosto nuostatus šventųjų paveikslai ar statulos negali būti vainikuojami.

Lietuvoje, pagal Vatikano bazilikos kapitulos tvarką, su šv. Sosto leidimu yra vainikuoti šie Marijos paveikslai: 1. Trakuose – 1718 m. vainikavo Vilniaus vysk. Brzostowskis vainiku, parvežtu iš Romos; 2. Vilniuje, šv. Mykolo bažnyčioje (bernardinų) – 1750 m. vainiku, kuriam auksą suaukojo Vilniaus miesto gyventojai. Vainikavo vysk. Mykolas Zienkavičius; 3. Šiluvoje 1786 m., Vatikano kapitulos vainiku, pašventintu popiežiaus Pijaus VI-jo, vainikavo vysk. Steponas Giedraitis; 4. Vilniaus Aušros Vartų paveikslas 1927 m., vainiku parvežtu iš Romos, popiežiaus Pijaus XI-jo vardu ir įgaliojimu vainikavo arkivysk. Romualdas Jalbrzykowski.

Trakų Marijos stebuklingasis paveikslas

Garsui plintant apie patiriamas prie Trakų Dievo Motinos paveikslo malones ir žmonių pamaldumui didėjant, Vilniaus vysk. Konst. Brzostowskis (1686-1722) kreipėsi į šv. Sostą su prašymu, kad tas paveikslas būtų apvainikuotas Vatikano kapitulos vainiku, nors tuo tarpu paveikslas jau buvo papuoštas vainikais. Pažymėtina, kad Trakų bažnyčios išde buvo saugojamas brangus, pusketvirto svoro sverias, gryno aukso, brangiais akmenimis išpuoštas vainikas, padovanotas Trakų Dievo Motinai Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto, kuris ir patį paveikslą buvo Trakų bažnyčiai atidavęs. Kodėl ir kada jis buvo nuimtas nuo paveikslo, nėra žinių. Gal tada, kai paveikslą reikėjo slėpti nuo įsiveržusių priešų maskoliu. XVII a. pradžioje Trakų paveikslas turėjo kitus du vainikus.

Vieną jų ant Marijos galvos buvo padovanojęs Lietuvos kancleris ir hetmonas Leonas Sapiega; kitą

taip pat auksinį ant Kūdikėlio Jėzaus galvos, pagamino Lietuvos vicekancleris Aleksandras Naruševičius. Ta-
da dar apie Vatikano vainikus negalvota.

Vilniaus vyskupo prašymą Romoje parėmė Lenkijos - Lietuvos protektorius kardinolas Albani ir Vilniaus jėzuitas Aleksandras Savickis, kuris tuo metu buvo Romoje, kuriam vyskupas buvo pavedęs rūpintis tuo reikalu. Leidimą gauti, kurį suteikė popiežius Klemensas XI-sis, padėjo ir ta aplinkybė, kad tuo metu Romoje buvo daug asmenų iš Lietuvos, kurie, patvirtino, kad žmonės tikrai Trakuose patiria stebuklingų malonių ir kad procesijos vyksta iš visos Lietuvos.

Vainikavimo iškilmės buvo paskirtos 1718 m. rugsėjo 4 d. Jos prasidėjo rugsėjo 3 d. iškilmingais mišpiais. Aukso vainikus Marijai ir Kūdikiui iš Romos parvežė jėzuitas Savickis, pagamintus iš aukso, kurį suaukojo Lietuvos didikai. Besirengiant iškilmėms, sidabrinį Marijos ir Kūdikėlio Jėzaus drabužį atnaujino ir išpuošė savo pinigais Vitebsko kaštelionienė

Teresė Oginskienė, kuri padengė ir visas iškilmių išlaidas, siekusias 40.000 dukatų.

Vatikano vainikai buvo patalpinti tam tikroje palapinėje už miesto. Iš ten, iškilmingoje procesijoje, kuriai vadovavo vysk. Brzostowski, dalyvaujant Žemaičių, Smolensko ir Vilniaus vyskupams, dvasiškijai, valstybės dignitoriams, diduomenei ir nesuskaitomai žmonių miniai, vainikai buvo nešami į Trakų bažnyčią. Procesija praėjo penkis iškilmių vartus, pastatytus ir išpuoštus Marijos garbei.

Atvykus į bažnyčią ir perskaičius popiežiaus brevę, leidžiančią vainikuoti stebuklingą paveikslą Trakuose, vyskupas uždėjo ant paveikslų tuos vainikus, giedant toms iškilmėms parašytą specialią giesmę, gaudžiant visų bažnyčių varpams ir šaudant patrankoms. Po to iškilmingas Mišias laikė Smolensko vysk. Oginskis.

Vainikavimo iškilmės su atlaisdais tęsėsi ištisas 8 dienas – iki rugsėjo 12 d. Kasdien atvykdavo didžiausios žmonių minios. Pamokslai buvo sakomi įvairiomis kalbomis. Iškilmės buvo aprašytos lotyniškoje brošiūroje Vilniuje 1719 m.

ŠIRDIS DROŽLĖSE

ALĖ RŪTA

Šį kartą užsikarščiau Magdei nedovanoti!

Nuo Lietuvos laikų ji man ant kulnų lipa. Būdavo, nusipirksiu šilkinę skarelę, vos kartą į bažnyčią paryšėsiu, o gi jau ir ji tokią pat beturinti, dar gražesnę! Pasisėsiu naujų žolynų. Kai ima žydėti, nueinu pas ją pasigirti; ogi ir jos darželyje tokie pat žydi, dar vešlesni. Stovyklose, būdavo, tai ji geresnius pietus iš kortelių išspaus, tai gautus šalpų skudurus sukarpyt, suderins ir naują suknelę iš gabalų pasisiūs. Ir vis pasigirdama, man akis savo sumanumais badydama. Pasikvies, žiūrėk, pas save ir prie vyrų pasirodys. Maniškis tik stebisi, tik aną giria. O man kraujas verda iš pykčio!

Suvažiavom gi į tas Amerikas. Dar savo giminių priprašiau, kad ir Magdutei pagelbėtų. Gaila buvo draugės, kaimynės, Lietuvoj uogaudavom drauge. Sutvarkėm popierius, nusiuntėm. Vaikų neturi, mūsų giminės per daug nesibaidė. Atvažiavus maniškis ir darbą padėjo Anicetui susimedžioti. Draugai, kaimynai iš stovyklų. Nekartą akis dėl veltui duodamų gėrybių apsidraskę ir vėl prie buteliuko susitaikę, kaipgi nepadėsi. Ir namelius įsitaisėm netoliese, kad su Magdute į tas pačias krautuves galėtume nueiti, kad pas vieni kitus dažniau apžvalgoms užsuktume.

Ir čia Magdė įdėdė mano širdį, kad gailiuosi su ja viename sodžiuje gimusi, jai padėjusi ir netoli mūsų parduodamą namą užrodžiusi!

Vis ji pranašesnė!

Jeigu aš virtuvės užuolaidas balto perkeliuko, tai ji – nailonines; jeigu aš nusipirksiu stiklinį virtuvą kavai, tai ji – amžinojo metalo. Jeigu aš skrybėlę su plunksna, tai ji su dviem!

Ir aną dieną kad ji man užtaisė, tai užtaisė. Ilgai vaikščiojau po krautuves, išsirinkau suknelę dailią ir

nebrangią. Maniškis giria, taupia vadina. Ogi Magdė tuoj – lygiai tokią pat suknelę, bet keliais doleriais pigiau! Netikėjau, reikalavau sąskaitos. Ir parodė – tyčia prie maniškio, prie abiejų vyrų. Mane visiškai sutriuškino.

– Matai, Magdė besanti sumanesnė, – kraipė maniškis galvą.

– Tokios praktiškos, kaip mano žmona, niekur nerasi, – džiaugėsi Anicetas.

Ir medžiaga tokia pati, ir pasiuvimas. Aš sėdžiu lyg ant žarijų. Suknelė nebemeili, vyrui į akis nežiūriu ir, svarbiausia, užgauta mano asmenybė!

Todėl ir nutariau šį kartą jai nedovanoti. Gana draugystės, baigta. Žinokis. Širdis medžiu pavirto.

Sėdžiu vakarais namie, prie savos televizijos. Pas mus neateis, nes trumpai ir pro dantis pasakiau, kad maniškis lyg ir sirguliuoja, anksti miegot eina. Kartą skambino prie durų, prie užpakalinių pasibeldė, bet greitai užmečiau juodą skarą ant lempos, lyg namie nebūtume. Neįsileidom. Žiūrėm televizijos, tai aš sūnui megztinį neriū, o maniškis drožinėja. Vyras pradžioje žiovavo, nuobodžiavo, vadino eiti pas kaimynelius. Vyras, mat, savigarbos nesupranta. Aš – ne ir ne.

Vyras peiliuku skaptuoja, drožlikės laksto. Smulkios tokios, susiraičiusios, sumetu paskui rūsy į ugnį, liepsnelė pliūpteli...

– Ką čia taip drožinėji?

Klausiu, nebeiškenčiu. Maniškis gerus nagus turi. Kryželių pridrožė, šventų Jonų, lėkščių su rūtos šakelėmis ir tulpėmis. Tokią mašiną įsitaisė. Pridrožinėja, paskui parduoda, ar kam padovanoja. Kartą jo vienas darbelis net į parodą pateko.

VASARA

V. JURKŪNAS

— A, supaisysi! Nuobodžiaudamas, sėdiniudamas gal ką išdrošiu.

Sėdi vyrelis sulinkęs, drožia, skaptuoja, televizijos nebežiūri. Aš prinešu jam arbatos puodelį: mėgsta dirbdamas pasiurbčiot. Žiūriu, iš medžio gabalo jau kyšo lyg ir trys kojelės. Skiedriukes susemiu, minkštos, kvėpia lyg vėju, lyg sakais. Imu linguoti galva. Tai, būdavo, Lietuvoje miškeliai gražūs, tai eidavom riešutų, grybų. Su Magde... Ne, apie ją nei pagalvoti nenoriu!

Kitą vakarą žiūriu: virš kojelių jau lyg ir trys šakutės išaugę, šonuose dantytos, o dar toliau — lyg ir taurėlė. Skiedros mažytės krinta, dulka, maniškis marškinius atsisagstęs, užsigalvojęs, užsiėmęs. Tokiu laiku jo geriau nė nekalbinti. Trečią dieną jis tą medį griebia tuoj po vakarienės. Aš tyliu, tik prinešu artyn arbatos, ar šiaip pro petį žvilgtėriu. Ne, čia nebe kojelės, o lyg trys išsirię paukščiukai, pražiotais snapais įsikandę į tris lygius padėklus, iš kurių kyla tos trys šakutės, turinčios po vienodai dantytų lapelių. Tarp šakelių iškyla tauriukė. Ir dar kitą vakarą matau, kad ant tauriukės ima gulti tulpių žiedai, medį skaptuojant pražiodyti, vienodi ir dailūs, nors tik stovėk ir žiūrėk. Aš jau maniškiui ir medaus į arbatą, net ir stikliuką suverčiu. Jis tik čiukšt čiukšt. Skaptuoja, pjausto, brūžina. Aš visiškai tyliu, tik arbatą pilstau, lengvai atsidūseju, rodos, ir pyktis Magdei nebe toks didelis...

Po daugelio tokių vakarų pirštų galais prieinu, atsistoju už maniškio nugaros. Kai baigia savo darbėlį, nemėgink trukdyti! Toks tylus, užsigalvojęs, nei arbatos nebesiurbčioja. Tik sulinkęs krapšto, zulina, dailina. Nei tų skiedrelių nebėra, tik balkšvos dulkės. Žiūriu: vietoj paukščių uodegų — plokščios lyg ir

kojelės, galvutės išpjaustytos, išpuostos. Ką tie paukščiukai snapuose įsikandę laiko? Lyg ir pastovėli. Dantytą, brūkšniuotą, gražų. Iš pastovėlio išaugusios tos trys šakelės, o jų vidury — taurė. Ne prasiskėtusi į šalis, o lygiais, stačiais šonais, apsuptais iš paukščių snapais laikomų pastovų išaugusiomis šakelėmis. Taurėlės šonai ir šakelių lapai — viena grožybė! Nei nepajuntu, kaip giliai atsikvepiu ir tylutėliai pasakau:

— Ai, kad gražu!

— Žvakidė.

— Dievuliau tu mano! Žvakidė. Dar niekada tokio daikto nedirbai. — Pasilenkiu ir — pakšt vyrui į žandą. Jis tik šypsos. Ir paprašo arbatos su vynu. Kur neduos! Greitai išverdu, surandu geriausio vyno.

Kitą vakarą maniškis jau nori pasivaikščioti. Žinai, kur jis, gudruolis, suka. Aniceto pasiilgo. Mūsų vyreliai sutaria. Tik ta Magdė!

— Ne, — sakau vyrui, — neisiu pas juos. Eik, kad nori, vienas. Mano ambicija užgauta.

Maniškis pasiraivo, pasimuisto, vienas neina.

Kitą dieną aš ir ši darau ir tą, vis ramybės pristingu. Be jokio reikalo nusidanginu į rūšį, atidarau krosnies dureles. Anglys kaitriai rusena. Užsigalvoju bešildydama. Gražiai tos drožlikės sudegdavo...

— Taip ir žmogaus pyktis perdega.

— Nejučia sau pasakau.

Savigarba, taiavigarba. Bet seni draugai lieka draugais, nors tu šimtą savigarbų turėtum.

Nebeateina Magdė su Anicetu: suprato, kad jų vengiam, slepiamės. Vakarai ilgi, kad gūdu vieniems, nei sūnus dažniau nebepaskambina...

Maniškis nebeturi ko veikti. Prie kito drožinio taip greitai neprisiruoš. Reikia ūpo, kaip jisai sako. Televizija nusibodo, pro užuolaidą kad šviečia pilnatis, vakaras lyg sidabro pripiltas... Pyktis perdega. — Galvoju ir galvoju, prisimindama drožlių liepsneles. Ir nuklysta akys į žvakidę, stovinčią ant stalelio.

— Žmogau, kam gi tu tą daiktą padarei, kad mes tų žvakių niekada nedeginam. Vaikui, būdavo, ant eglutės tik pritaism.

Man krūtinė šyla, tik šyla. Vaje, kokia mintis atėjo! Ir sakau:

— Tai nepaisytum, jeigu kam atiduočiau? — Ir sulaikau kvapą.

Jis patyli, patyli ir atsigręžęs ištaria:

— O kam?

— Magdei. Ji, atsimenu, vis labai žvakidės norėdavo. Sako, ponai turi, kodėl ir mes negalime įsigyti? O jos gi vardo diena tik užvakar... Visgi draugės... — vienu atsikvėpimu išberiu savo mintis. Žiūriu, maniškis šypteli, krusteli galvą:

— Maniau kam kitam atiduoti, bet išdrošiu ir vėl. Tai einam. Gražus vakaras.

Ar jis užmiršo, ar ką? Nė žodžio apie mūsų pykčius! Ogi maniškis geras: kai aš pykstu ant ko, tai ir jis pyksta...

Tuoį įdėdu žvakidę į gražią dėžutę, suvynioju; dar suranduo šaldytuve tokį pyragėlį. Ir klibinkščiuojam abu išilgai gatvės.

Įeinam, pamato, kad su dovanomis, tai šypt, abu, šypt. Nė jokio blogo žodžio. Tuoį Magdė sodina, tuoį arbatą kaičia, Anicetas stiklelius traukia.

Ir kai susėdam prie stalo, tai Magdė ir išporina:

— Pamelavau, dovanok, draugužė. Šąskaitą kitą ištraukiau, o už suknelę mokėjau kaip ir tu, dargi toje pat krautuvėje pirkau.

Kad skani buvo arbata, kad daug šnektos... Grįžtant pilnatis sau juokiasi, tarytum gyvas, tarytum ką suprastų.

KINKIENĖS

BALČIUS

BALĖ VAIVORYTĖ

Pasitaikė, kad Kinkienės sodas šiemet buvo nederlingas, beveik pustūštis.

Ir puikavosi vien ta perkūno nuskelta baltobelė, kur cukriniai obuoliai trejeto kumščių didumo gulė šakas, lyg pilnomis sterblėmis nusverdami jas lig pat pažemių. O kad medis kriošėjo ties pat pinučiais, patys saldieji, patys labiausiai išsirpusieji vaisiai krito į kelio pagriovį ir savaime magino pro šalį į mokyklą prastyrinančius vaikus. Be abejonės, jie vienas už kito skubėjo čiupti tuos cukrinius bubulius, stambius kaip veršio galva, ir vieną apkandę – kitus krovėsi į kišenes, vos beįtalpindami.

Pati Kinkienė negalėjo per dienas stovėti po obelimi ir gaudyti nuolat nukrintančius obuolius. Bet jai labai gailėjo juos palikti svetimų dantų valiai, ypač kad kiti jos sodo medžiai šiemet stūksėjo bergždžiai.

O ta pakele nuo Beržupių iš pat rytoėjo irėjo mokinukai link Keturnaujienos – po vieną ir po du, lėtai gūrindami ar protekiniais risdamiesi, vieni pasankstindami, kiti ir pusėtinai vėluodamiesi. Ir jiems vis pasitaikydavo rasti po obuolį – saldų, standžiai išnokusį, trejeto kumščių didumo.

Ir atsitiko, kad šį rytą Nardis, jau apyvėliai atpūkšnodamas takeliu pro Mačioko malūną, ištolo išgirdo keistą triukšmą.

Netoliese Kinkienės pinučių, kelio viduryje, stoviniavo keletas mokinių su knygų krepšeliais rankose ir trypė vietoj, kažko jaudindamiesi. Mergaitės buvo lyg begrižtančios atgal – jos šaukė: aš neisiu, aš bijau!

Na, jis jau dabar pamatė, kas ten per kvailas reikalas. Ties tvora lakstė palaidas šuo – pasibaisėtinai kudlotas Kinkienės Balčius. Jis pilnais nasrais ambrijo, neleisdamas vaikams praeiti tolyn.

Na, žinoma, pamastė tuoj Nardis, tai Kinkienė jį tyčiomis paleido – saugoti tuos protarpiais nukrintančius cukrinius obuolius. Ir šuo urzgė taip pikta išsi-

šiepęs, kad tikrai buvo nedrašu pro jį keliu žengti.

Vaikai stovėjo net išsižioję, o mergaitės jau ėmė beveik verkšnoti – niekas nebežinojo, ar dar mėginti skverbtis pirmyn pro kudlotą Balčią atdarą snukį, ar galbūt – atgalios namo grįžti...

Nardis, drąsiai atskersnodamas, dar iš tolo apsidairė aplinkui kokio įnagio ir pagriovy pasičiupo apipuvusio mieto galą. Pasiekęs išsigandusių draugų pulkelį, jis tuoj sudarė planą:

– Na, nepameskit galvų... Aš stovėsiu štai priekyje su lazda... O jūs spauskitės už mano nugaros į krūvą ir taip pamažu slinksime tolyn... Visus sykiu, šuo, kad ir kažinkaip būtų piktas, bijos užpulti. Tik jau neatsilikit nė vienas anei per sprindį! Mergaitės stokitės pačiam vidury, berniukai iš kraštų... Šuo gerai pajunta, kas labiau bijo – tą tuoj ir čiumpa už kirkšnies.

Balčius ambrijo vis labiau niršdamas, liežuviu kaip mente į dantis plakšnodamas, tai puldamas artyn, tai vėl atšokdamas atgal.

Nardis ramiai laikė atkišęs savo baslį, nė kiek nemosuosdamas, kad neįžintų gyvulio, tik saugiai apsigindamas nuo Balčiaus grybščiojančių dantų... Ir taip visi praslinko pro sodą.

Iš mokyklos namo grįžtant jie vėl susibūrė draugėn, kad šuo pavieniai neužpultų ir neįkastų.

Taip šiandien jie buvo tą nelaimę peržengę. Bet kas bus ryt, poryt?

Mergaitės baiminosi, kad iš viso ar bebus galima į mokyklą beeiti, jei palaidų šunų kelyje pasitaiko. Jos sakė, gal eit visiems ir paprašyt Kinkienę, kad priištų tą savo kudlotą veršį?

– Na, – nusijuokė Nardis: – ar nematot, kad ji kaip tik tyčia ant mūsų galvų jį čia paleido! Jai gaila šiapus tvoros nusiritančių cukrinių...

– Bet gal, jei gražiai paprašytume, kaip nors

sutiktų jį vėl priištiti? — siūlė Birutė.

Nardis tik kaktą suraukė:

— Verčiau palaukim, gal mes patys ką sugalvosim. O nužemintai prašyti malonės visada suspėsi. Ypač kad mes nekalti. Juk mes niekad nelindom į jos sodą vogti! Tai ji neturėjo mums šuns paleisti! — išdidžiai pareiškė jis.

Galutį kelio paėjęjus, jis ištare lyg ką staiga sumetęs:

— Žinot ką? Aš jau turiu sumanymą.

— Ką būtent? — tuoj klausė kiti.

— Rytoj pamatysit... — paslaptینگai pasakė. — Palauksim vienas kito ties malūnu ir paskui vėl žengsim drauge... Manau — apsidirbsim kaip nors...

Kitą rytą mergaitės degė smalsumu: kaip čia bus? Jos net pasiankstino atsikelti ir jau lūkuriavo ties Mačioko sodyba, kai Nardis ir Vytenis pagaliau pasirodė kažkokiais laibais virvagaliais nešini.

O ties Kinkienės baltobeles jau ląkstė kudlotas šuo, didelis kaip veršis, plačiais nasrais vamsodamas, tartum nekantraudamas laukė vaikų praeinant.

— Dabar tik... neerzinkim jo, — įspėjo Nardis. — Slinkime ko ramiausiai, kad pasisektų. Matysit, viskas bus gerai.

Balčius, ištolo užmatęs vaikų būrį, drąsiai šoktelėjo artyn kudlas kratydamas ir narsiau lodamas. Bet jie pamažu, lyg niekur nieko, kiūtino į priekį. Tik mergaitės kiek labiau spaudėsi draugėn, į rankoves įsikibamos, pasamonus prisilaikydamos. O Nardis su Vyteniu kažkaip rūpestingai narpliojo savo virvagalius.

Šuo, nė kiek nevejamas šalin, pradėjo prilapsnoti visai prie pat vaikų skvernų — veik ranka pasiekiamai. Tada Nardis staiga striukai švilptelėjo, ženklą duodamas, ir tą akimirsnį abu su Vyteniu išsiviedė priekin sukilpuotus saitų galus...

Ooo! Kas dabar atsitiko, tai buvo tokia staigi ir netikėta akimirka, lyg žaibo tvykstelėjimas, kad neviems buvo aišku, kas čia pasidarė...

Kinkienės Balčius sucipo kaukdamas ir blaškydamasis, ėmė muistytis galva į visas puses, pirmagaliu pašokdamas augštin ir vėl staiga ant žemės tūpdamas...

Nardis ir Vytenis, stovėję vaikų pulkelio pakraščiuose, astu vienas nuo kito, dabar laikė urzgiantį gyvulį iš dviejų pusių lyg saitais pamovę ir neleido jam nei artyn prišokti nei pabėgti tolyn.

Kudločius blaškėsi, kad net jo gaurai plasnojo, tartum avino vilnos. Jis urzgė ir ambrijo, bet visai kitu balsu, nes buvo pagautas. Kaip pralaimėjęs kovūnas, jis jau ne užpulti norėjo, tik gintis ir gelbėtis, bet, deja, laibos virvutės laikė jį už kaklo...

Mergaitės džiaugėsi pasisėkimu ir plojo delnais:

— Pagavo, pagavo!

— Kaip kumeliuką apinasriu pamovė!

— O nepatinka jam virvė — spardosi šunelis...

Birutė tuoj paklausė:

— Ką tu dabar su juo darysi, Nardi?

— Vesiuos į mokyklą, — atšovė tas juokdamasis.

— Ar tu kvailas! Kurgi tu jį ten dėsi? Šitaip į vidų įsivedęs visą mokyklą išgąsdintum! Tokį didelį ir kudlotą! Ir dar tokį piktą bjaurybę!

— Kam į vidų? Labai paprastai — pririšime prie sandėliuko kampo, tegu sau tupi.

Taip ir padarė. Kudlius, pasiražęs, pasispyriavęs kiek, pamatė — vistiek neišsisuksias iš virvės. Tai ir nusekė paskui vaikus, dviem pavadžiais vedamas, tą galutį ligi mokyklos. Ten už sandėliuko pririštas jis niekam nekludė. O vaikai per pertrauką atnešė jam

užėsti: kas atlikusią duonos kriauklelę, kas sūrio ar dešros kąsnelį.

Kai po pamokų reikėjo vestis link namų, šuo buvo prie jų prijunkęs ir nė nebėjo. Kaikurie vaikai taikstėsi jį paglostyti. Visa mokykla turėjo gražią pramogą jį pašnekinti, kokių ėdesio kąsnių jį pavilbinti, o paskui pasižiūrėti, kaip Nardis su Vyteniu jį vėl pavadžiais išsivedė link Beržupių kelio...

Bet Kinkienė jų jau laukė ties savo baltobeles ant pinučių parimusi, ir tuoj ėmė berti barnį kaip žirnius:

— Kurgi jūs, nevidonai, mano Balčiuką vedžiojat? Begėdžiai, piemenų pasamonai... Kad jus varnos nugentų!

Nardis visai neišsigando, net šyptelėjo. Iš anksto sugalvotais žodžiais atsiliepė:

— Palaidas šuo mums trukdo į mokyklą eiti... Gali dar įkasti... Mergaitės bijo... O čia viešas kelias, žinot... Tai mes turėjom jį sutvarkyti... Ne-reikėjo paleisti nuo būdos...

Ir tuoj dar pridūrė:

— Mes galim jį namo vestis...

— Ne, ne! — išsigando Kinkienė. — Ką jūs sau manot! Toks geras, sargus šunelis! Kaip aš be jo...

— Na, — lėtai šaltakraujiškai prabilo vėl Nardis. — Jei norit, kad atiduotume, tai turit prižadėti, kad daugiau niekad mums į kelią nepaleisite...

— Priiėsiu, jau priiėsiu, — nusileido moteriškė, ir abu berniukai tuoj nusmaukė saitus.

Balčius, išsivadavęs iš nelaisvės, linksmai prišoko prie savo šeiminkės. Ji meiliai paglostė jo sprandą. Į vaikus dar murmtelėjo:

— Kad jūs... mano obuolius renkate... Patys matote, šiemet vos ta viena baltobelė... Kiti visi medžiai tušti... Ką jūs manot, — patys sultingieji puola už tvoros... jų man nieko nebelieka...

— A, tai taip, — rimtai, lyg suaugėlis, pasakė Nardis. — Bet žinokite, mes irgi žmonės, ne šunės. Reikėjo gražiuoju pasakyti, kad dėl tų obuolių... Mes būtume daugiau ne piršto prie jų nekišę... Mes visai nealkani... — išdidžiai pridėjo jis. — Dabar pilnos pakeles vaisių ir dar gardesnių — kad tik tiek tilptų... Kitu kart žodžiu pasakykit, o ne šitaip — tuoj šunį paleisti... Jei su mum žmoniškai, tai ir mes — kaip padorūs keleiviai...

Ir vaikai nustriūgino namų link patenkinti, kad viskas gerai baigėsi.

IZABELĖ MOTEKAITIENĖ

LAUKIMAS RITMAIS

— Ateik, geguži, vainikuotas,
Allegro maršų aiduose!
Aistringai žemę išbučiuoki,
Trankyk perkūnus dausose!

Per želmenius grakščiu staccato
Atženkl! Ir arfa perline
Užglostyk daigelius legato,
Grok tarantella žaibine!

O, nusileiski iš sietytų,
Parlėk ant muzikos sparnų!
Prikelk simfonijomis sielą
Iš largo žemiškų sapnų!

Lietuvos miškai šimtmečių bėgyje

A. RUKUIŽA

Gilioje senovėje Lietuvos teritorija ištiesai buvo apaugusi miškais ir tikrai upių ir ežerų pakraščiuose telkėsi nedideli kaimai ir atskirų šeimų sodybos. Prieš 800-900 metų miškais buvo padengta apie 70-75% žemės paviršiaus. Pelnės ir vandenys užimdavo apie 20% ir dirbama žemė apie 5% krašto ploto. Šiais laikais pelnės ir vandenys užima apie 9%, miškai 21% ir laukai 70%.

Tais senais laikais vienintelė susisiekimo priemonė buvo upės, todėl žmonės ir kūrėsi pagal upes bei ežerus. Miško mediena tuomet neturėjo vertės ir į mišką buvo žiūrima kaip į mėsos, medaus, grybų, riešutų, obuolių, kriaušių, apynių sandėlius, iš kurių kiekvienas naudojosi.

Kadangi miško buvo neapbrėpti plotai, o gyventojų nedaug, tai miško niekas nevertino, degino ir lydė, jAVams sėti sklypus ruošė. Po 4-5 metų naudojimosi sklypu, derlius mažėjo ir sklypas buvo užleistas vėl miškui augti ir lydimas naujas plotas. Taip tais laikais buvo vedamas vadinamas lydiminis arba margių ūkis. Šį ūkį pakeitė miškolaukės ūkis, kuris nuo lydiminio skyrėsi tuo, kad po 15-20 metų vėl grįždavo su javais ir taip kas 15-20 metų miškų žemę patrešus, miškas vėl buvo lydimas ir po 4-5 metų vėl užleistas miškui augti. Miškolaukio ūkis tęsėsi apie 250 metų, t.y. nuo D. L. Kunigaikščio Gedimino (1316-1340) iki Liublino unijos 1569 m. Tai buvo ramus, be karo laikotarpis.

Girių aprašymas

Per tą laikotarpį gyventojų skaičius žymiai padidėjo ir todėl padidėjo lydimų bei margių plotai miškuose. Ypatingai tai buvo žymu išilgai upių esančiuose ažuolynuose. Pradėjo mažėti miškuose ir laukinių gyvių: atėjo laikas pradėti reguliuoti medžioklę, o vėliau ir miško naudojimą. 1557 metais, daugiau kaip prieš 400 metų D. L. Kunigaikštis ir Lenkijos karalius Zygmantas-Augustas susirūpino stambių laukinių gyvių apsauga ir išleido žemės reformos įstatymą, pavadinantį: „Valakų įstatymas“, arba „Vstav na voloki“.

Šį įstatymą vykdant buvo atskirta privatinė žemė nuo kunigaikščio ir miškai nuo laukų ir pievų.

1559 m. Zygmantas-Augustas įsakė sutvarkyti kunigaikščio miškus ir tą darbą atliko storasta G. Valavičius ir aprašė šias Lietuvos ribose esančias girias: 1. Alytaus, 2. Birštono, 3. Darsūniškio, 4. Rumšiškių, 5. Kauno, 6. Vilkių, 7. Veliuonos, 8. Skirsnemunės, 9. Jurbarko, 10. Merkinės, 11. Perlamo (dalis) ir 12. Perūnio (dalis).

1641 m. D. L. Kunigaikštis ir Lenkijos karalius Vladislavas IV-sis sudarė trijų žmonių komisiją: iš karališko girininko Petro Yzako, Vilniaus kapitulos kanauninko Paco ir Upytės maršalkos Kristupo Bialozoro ir pavedė jai sutvarkyti 38 karališkas girias. Šį darbą atliko Didžiojo Kunigaikščio medžiotojas ir girininkas Petras Dalmantas Šaikovskis. Jis savo darbą pavadino: „Karališkų puščių ordinacija“, kurioje buvo aprašytos Rudininkų, Valakininkų, Varėnos, Ežerėčių, Salkininkų, Naujadvario ir kitos girios.

Miškai dalinami grafams

Sekančiame 150 metu laikotarpyje iki 1796 metų (Lietuvos-Lenkijos valstybių padalinimo) miškų ūkyje pažangos nematyti, net priešingai: 18 šimtmečio pabaiga pasižymėjo dideliais miškų kirtimais. D. Lietuvos Kunigaikščio išdininkas Antanas Tyzenhauzenas (1765-1780) pasižymėjo savo plačiomis reformomis ir pragarsojo net Europoje. Prie Gardino jis įkūrė ištisą fabrių ir dirbtuvių miestelį, įsteigė medicinos akademiją, veterinarijos akademiją, teatrą, baleto mokyklą, spaustuve, bet tam visam reikėjo pinigų, ir daug pinigų, nes fabrikai ir dirbtuvės dirbo su nuostoliu. Iš karaliaus Stanislovo Augusto išnuomavo visus D. L. Kunigaikštijoje esančius karališkus dvarus ir miškus ir pradėjo iš jų kalti pinigą. Pirmiausia iš karališkų valstiečių atėmė jiems anksčiau duotą žemę, gražino juos į baudžiavą, ir tokiu būdu turėjo daug neapmokamų darbininkų, pradėjo negailestingai kirsti ir plukdyti mišką. Upių krantuose atsirado daug „bindugų“, kur žiemos metu suveždavo medžiagą, o pa-

BRIEDIS, LIETUVOS MIŠKŲ PAPUOŠALAS, DABAR SOVIETŲ VISAI IŠNAIKINTAS

vasarį plukdydavo į Prūsiją. Lapuočius medžius degino pelenams (potašui) ir anglims, ir plaustais plukdydavo į užsienį. Tyzenhauseno šeimininkavimo laikais kentėjo lietuviai ūkininkai, net buvo sukilę, nukentėjo ir miškai.

1795 m. visos lietuviškos žemės pateko Rusijai: carienė Katerina II-ji buvusius D. L. Kunigaikščio dvarus ir miškus pradėjo skirstyti savo favoritams ir užkariautojams. Iš rytinės Baltvyžio girios atrėžė 20 tūkstančių dešimtinių miško ir dovanojo grafiui Rumancovui, iš vakarinės dalies po 10 tūkstančių dešimtinių dovanojo grafams Ferzenui ir Siversui, M. Ku-

tuzovui ir Deriakiniui atidavė Baltvyžių rajone esančius kaimus su žmonėmis. Grafiui Tadui Tyškevičiui dovanojo 30 tūkstančių dešimtinių ploto Svisločio girią. Gausingiausiai buvo apdovanotas grafas Zubovas, jam atidavė visus Šiaulių karališkos ekonomijos dvarus su žmonėmis ir miškais. Grafas Zubovas Peterburge labai plačiai gyveno ir greit dalį dvarų su miškais išpardavė.

Kretingos ir Palangos ekonomijos dvarus su miškais pardavė hetmonui Sapiegai, šis savo ruožtu perleido juos grafiui Tyškevičiui, Gruzdžių-Žagarės ekonomijos dvarus ir miškus pardavė grafiui Naryškinui, Plungės-Rietavo ekonomijų dvarus ir miškus pardavė kunigaikščiui Oginskiui. Jurbarko-Tauragės ekonomijos dvarus ir miškus už padarytas ir nemokamas vyriausybei skolas, rusų valdžia atėmė, apmokėjo skolas ir dvarus su miškais vėliau atidavė kunigaikščiui Vasilčikovui.

Miškai ir okupantai

Taip okupantas pradėjo šeimininkauti pavergtoje Lietuvoje ir panašiai šeimininkavo per 124 metus. Sukilimai 1831 ir 1863 m. ir 1905 metų revoliucija taip pat neigiamai veikė į Lietuvos miškus: sukilėlius malšinant buvo daug miško išdeginata. 1861 m. baudžios panaikinimas smarkiai paveikė miškus, nustoję pigios darbo jėgos dvarininkai ekonomiškai išsilaikė dėka pajamų iš parduodamų miškų. 1905 metų revoliucija įbaugino dvarininkus, kad pastarieji pradėjo jaustis netikrais savo dvarų savininkais, todėl ir pradėjo pardavinėti dvarus, o ypačiai miškus, nes iš parduoto miško buvo galima gauti lengviausia dideles pinigų sumas. Per kyšius ir apgaule gaudavo leidimus miškui kirsti, na ir kirtio tiek, kad per dešimtį metų Kauno gubernijoje 7% sumažėjo miškingumas; 1901 metais buvo 23,6%, o 1911 metais vos 16,6%. Vokiečių okupacija 1914-18 m. irgi labai pažeidė Lietuvos miškus, per šiuos ketverius metus buvo iškirsta dešimties metų norma. 1919-1922 metų nors trumpas perėjimas, bet miškams labai žalingas. Beveik visi privatių miškų savininkai iškirtio 6 metų kirtimo normą: buvo iškirsti geriausiai, brangiausiai miškų plotai, smarkiai nuvertino miškus ir sumažino brandžių medynų plotus.

Nuo 1944 m. bolševikų okupacijos miškų plotas Lietuvoje nesumažėjo, bet tapo iškirsti visi brandūs miškai ir liko 89% miškų nuo 1 iki 50 metų amžiaus, reiškia Lietuvoje šiandien statybinio miško nėra ir susilauks tikrai po 40-50 metų. Tai tokia istorija ir toks liūdnas likimas garsiųjų Lietuvos nepereinamų pusčių – girių.

DANUTĖ PASKEVIČIŪTĖ

VISOS MOTERYS OFELIJOJ VIENOJ

Matau tave,
Jauna, žalių akių Ofelija,
Į blėstantį savos kelionės Eldorado
Svajonių sukury ištiesusių rankas.
Matau tave
Beverkiančią nejučiomis praėjusio meilūžio,
Palikusio tau vien neišsipildžiusių sapnų bangas.
Žinau,
Gyvenimas tau pasirodys vieną dieną trumpas
Ir tau sugels širdis dėl niekados
Nesuskaičiuotų laimės juostų danguje,
Dėl nepavytų paukščių ir

Svajonių, įkritusių į apgaulingo ežero gelmes.
Tu pamatysi,
Kad jau vakaras lauku ateina
Ir supasi žiedai išblyškę rūkuose...
Tu, nusivylusi svajonėmis, nebenorėsi
Išsišukuot drėgnų,
Lietaus lašais pravirkusių plaukų.
O, kaip gerai tave pažįstu,
Nuliūdusi,
Žalių akių
Maža Ofelija!

Anykščių Šilelis

ANTANAS BARANAUSKAS

Kalnai keltuoti, pakalnės nuplikę!
 Kas jūsų grožei senobinei tiki?
 Kur toj puikybė jūsų pasidėjo?
 Kur ramus jūsų užimas nuo vėjo,
 Kai balto miško lapeliai šlamėjo
 Ir senos pušys siūravo braškėjo?
 Kur jūsų paukščiai, paukšteliai, paukštytės,
 Kurių čiulbančių taip ramu klausytis?
 Kur jūsų žvėrys, gyvuliai, žvėreliai?
 Kur žvėrių olos, laužai, ir urveliai?
 Visa prapuolė tik ant lauko pliko
 Kelios pušelės apykreivės liko!...
 Skujoms šakelėms ir šiškomis nuklotą
 Kepina saulė nenaudingą plotą,
 Į kurį žiūrint taip neramu regis:
 Lyg tartum rūmas suiręs, nudegęs,
 Lyg kokio miesto išgriuvus pūstynė,
 Lyg kokio raisto apstvilus kemsynė!...
 Miškan, būdavo, eini – tai net akį veria;
 Vat taip linksmina dūšių, užu širdies tveria,
 Kad net širdžiai apsalus, ne kartą dūmojai:
 Ar miške aš čia stoviu, ar danguj, ar rojuj?
 Kur tik žiūri, vis gražu: žalia, liekna, gryna!
 Kur tik žiūri, vis miela: giria nosį trina!
 Kur tik klausai, vis linksma: šlama, ūžia, siaudžia!
 Kur tik jauti, vis ramu: širdį glosto griaudžia!
 Minkštučiukai samanų patalai ištiesti,
 Galvą į save traukia ir liula paliesti,

Uogienojai, kaip rūtos, kelmų kelmais želia,
 Juodas, raudonas uogas išsirpusias kelia.
 Aant žalio, rausvo, balkšvo dugno taškai grybų
 Tarp medžių marguliuoja iš savo sodybų.
 Voveruškų leikelės kur-ne-kur pro plyšį
 Iš po samanų marškos sarmatlyvai kyši.
 Čia paliepių torielkos po mišką išklotos,
 Čia kiauliabudės pūpso, lyg pievos kemsotos,
 Čia po eglėm šeimynom sudygę ruduokės,
 Čia pušyne iš gruodo išauga žaliuokės.
 Čia rausvos, melsvos, pilkos umedės sutūpę,
 Linksmutės, gražiai auga, niekas jom nerūpi.
 Čia kazlėkai pakrūmėms ant piemenų tako,
 Tartum kupkeliai kniūpsti, kaip Mickevičius sako.
 Čia nemunės iš kelmo, lepšiai tarp alksnyno;
 Čia musmirės raupuotos, veršiakiai gleivėti,
 Anei jų žmonės renka, anei žvėrys graužia,
 Jeig bėgdami per mišką galvijai išlaužia,
 Arba patys savaime suglebę supūsta;
 Iš jų trąšos želmenims aplinkui išplūsta.
 E iš visų viršesnis auga baravykas,
 Sulig dainuškės žodžiais – “grybų pulkaunykas”:
 Platus, storas, paspūtes, lyg tartum užklotas
 Ant kieto, drūto koto bliūdas palivotas.
 Greit auga, ilgai esti gimimų visokių:
 Paąžuolių, raudonikių ir kitų kitokių.
 Žali egliai, kaip kvietkai, po dirvonus kerį;
 Tarp jų kiškiai guli, kurapkos vaikus perį.

Krūmai, žole barzdoti, kraštais mišką riečia,
 Ir linijos perėjos skersai mišką šviečia.
 Alksniai, lepšių sodyba, palaukėm sužėlę
 Šakoms kekes riešucių lazdynai iškėlę
 Atokaitoj brandina. Ė karklai po slėnį
 Tarp liulančių perversmių pamėgo pavėnę.
 Putinai krauju varva, serbentai po Slavę
 Ir paliūnėms kur-ne-kur prieglaudą sau gavę.
 Baltasai miškas kalnais, kaip tik padaboji:
 Čia berželiai, kaip meldai, Pašlavį apstoję,
 Čia visais lapais dreba epušės nugsandę;
 Kožnoj klaiką nekantrios žalktyčios atrandi.
 Čia gžuolai ir uosiai prie eglų sustojo;
 Lyg tartum čia žalktienė patį apraudoję,
 Kai pieno putos vietoj kraujo puta plūdo,
 Ir su vaikais iš savo motiniško sūdo
 Medžian gailysta virto — pati egle tapo,
 Jaunučiukus aptaisė vaikus rūbais lapo,
 Jieva, gluosna ir blendis, grūšia, obelele;
 Savo seserį skundžia liekna sedulėlė.
 Vinkšnos šaltėkšniai, liepai ir nesuskaityti
 Kitokių medžių skyriai tarp jų išsklaistyti.

Juos tiktai miške augę žmonės tepažįsta;
 Daktarai ir žinuonys, kur po miškus klysta;
 Jų lapais, jų žievelėms arba šaknim kieta
 Nuo ligų ir padarų gydo visą vietą.
 Ė mums prastiems žmonelėms tik žiūrėt patogu,
 Kai juos dengia Apraizda žalių lapų stogu,
 Kai kožna burbuolytė išsprogsta, suskyla,
 Kai žiedų varške šakos obelių pražyla,
 Kai pavasar žaliuoja tamsaus šilo šone,
 Kai rudeniop lapeliai geltoni, raudoni
 Tartum krauju Marčupio pakalnes aptraukia
 Ir kai pliki stabarai pavasario laukia.
 Ė pušelės, pušelės tos nesurokuotos!
 Tankios, augštos ir lieknos, viršūnės kvietkuotos,
 Ir vasarą, ir žiemą, kaip rūtos žaliuoja,
 Liemuo liemenį plaka, kaip nendrės siūbuoja.
 Už pusvarčio nesmato — toksai tankumynas!
 Nors nei laužais, nei šiekštoms neužgriuvęs, grynas;
 Nei šakelės nudžiūvę, neužpynę vietos,
 Pušys augštos ir lygios, tartum nugenėtos.

Ė kvėpavimas, jau ką gi! Čia sakais pušelių,
 Čia vėjelis dvelkteli su kvapu žiedelių;
 Jauti pievos dobilą baltą ir raudoną,
 Jauti ramunes, čėbrus — žoleles dirvonų;
 Jauti iš juodo kapčiaus skruzdelyno kvapą,
 Ir iš medžių, iš skujų, iš šiškų, iš lapų
 Vis kitoki kvėpalai: kai vėjelis dvelksi,
 Kožną kartą kitokiu kvapu užsivelgti.
 Čia samanos su bruknėm šilelių užpluko;
 Čia medžio žiedų kvapas — lyg sodas pratrūko.
 Tartum miškas kvėpuoja nelyginant žvėris:
 Savo kvapus po laukus, kaip berte pabėręs,
 Laukais, pievoms atgauna. — Viduj pušynėlių
 Jauti sau gražiai kvapą dirvų ir pievelių,
 Ir taip visa sumyšta, vėjeliu praskysta,
 Kad nė nosis šių kvapų visų nepažįsta;
 Tik tartum giria, pieva ir laukus sustarę,
 Iš brangiausių kvėpalų mišinį padarę,
 Dievo garbei tik rūko taip ramiai, taip meiliai,
 Lyg kad smuikuoja, juokias, gieda, verkia gailiai;
 Ė tie balsai visoki taip krūvon susiaudžia,
 Kad jų skyrium nežymu, — ė tik širdį griaudžia.

Ai, siaudžia gražiai miškas, ne tik kvėpia gardžiai,
 Siaudžia, užia ir skamba linksmai, dailiai, skardžiai.

Vidunaktį taip tyku, kad girdi, kaip jaunas
 Lapas arba žiedelis ant šakelių kraujas,
 Girdi kaip šakomis šnibžda medžių kalba šventa,
 Kaip žvaigždėlės plevėna, gaili rasa krinta.
 Dėl to ir širdy visos pajautos nutilsta,
 Ramiu tykumu, malda dūšia dangun kilsta.
 Ė kai jau dienos brėkstant, rytai šviesa tvinksta,
 Rasos pilnos žolynų žemyn galvas linksta,
 Tada šilas nubunda, visur yra tyla,
 Prasideda pamažu šventa dienos byla.

Kas ten šlama? — Ė vėjo papūstas lapelis,
 Ėgi gūžtoj nubudęs sujuda paukštelis.
 Kas ten treška? — Ė vilkas dieną, mat, užuodžia,
 Iš naktinės medžioklės per pakrūmes skuodžia.
 Ėgi lapė int ola, žagsioką įskandus,
 Ėgi barsiukas bėga, išlindęs iš landos;
 Ėgi linksmutė stirna per pušyną striuoksi;
 Ėgi pušin iš pušies covėrytė liuoksi;
 Ėgi, mat, šermuonėlis ir kiaunė juodoji
 Ir visoki žvėreliai po mišką ulioja.
 Kas ten taukši? — Ė stuobrį kapoja genelis.
 Kas mekena? — Ėgi, mat, perkūno oželis.
 Kas ten šnibžda? — Ė šnypščia iš kelmo piktoji,
 Ėgi srove teškėna upelė šventoji.
 Kas ten kalbas? — Ė žagsys paupy gadena;
 Ėgi, mat, lizde starking pamiškėj klegena;
 Ėgi antys „pryl! pryl! pryl“, priskridę į liūną;
 Ėgi kukutis klausia savo pačių sūnų:
 „Ką, ką, ką jums atnešti? Ką jūs kalbat niekus?“
 Ką, ką, ką, ką? Ar grūdus?, ar muses?, ar sliekus?“
 Ėgi, mat, gegutėlė dairo ir kėtojas:
 Čia kukuodama verkia, čia juokias kvatojas.
 Skamba tik, skamba miškas: čia volungė Jieva
 Trotina: „Jieva, Jieva! neganyk po pievą!“
 Čia paupy „ri-ul! ri-ul! ri-ul!“ tilvikas sušuko;
 Čia vėl balsų visokių — lyg trūkė pratrūko.
 Vis kitoki balseliai, vis kitokios bylos:
 Dagiliai, pečialandos, strazdeliai, čižylos,
 Kėkštai, šarkos ir kitos vis saviškai gieda:
 Toj juokias, toj vaitoja, ė toj niekus kliečia.
 Ė už visus viršesnis lakštingalos balsas:
 Pilnas, skaudus, graudingas ir, taip sakyti, skalsus:
 Skamba, užia per krūmus ir vis kitaip mainos,
 Ir vis dūšion įsmenga — lyg Lietuvos dainos.
 Tie visoki balseliai taip krūvon suplaukia,
 Tartum kožnas lapelis čiulba, kliauja, šaukia,
 Ir sutartinę taiso, ir taip gražiai dera:
 Siaudžia tik, tartum siaudžia — rentavimo nėra;
 Anei tų balsų ausis skyrium nepažįsta,
 Lyg kad ant žalios pievos žolynai pražysta,
 Ir visoki žiedeliai taip tarp savęs pinas,
 Kad iš tolo tik regis gražus margumynas.
 Ai, būdavo, būdavo iš mūsų šilelio
 Didžio patogumo, gražaus ramumėlio!
 Ė tas visas ramumas po lietuvių dūšias,
 Lyg lygumoj vėjelis po žoleles trūšias,
 Plaukydamas lingavo, tamsiom vilnim tvino:
 Dažnai miške lietuvis, ko verkia, nežino.
 Ė tik junta dažniausiai, kad širdis neskraudžia,
 Ė tik pilna pajautų labai ramiai griaudžia;
 Ir lyg rasos žemčiūgais gausiai atgaivinta,
 Ir lyg rasa per veidą ašarėlės krinta.
 Paskum ilgai krūtinėj šilelis kvėpuoja;
 Atsidusus krūtinė, lyg giria, linguoja.
 Lyg tartum ramumas taip dūšion įsilinko,
 Kad net dūšia kaip varpa pribrendus nulinko.
 Iš to, matai, ašaros ir atsidusimas,
 Iš to šventos pajautos, iš to giesmės imas.

PUNTUKO AKMUO,
KURIAME IŠKALTAS DARIAUS IR
GIRENO PAMINKLINIS RELJEFAS.
ŠIEMET SUKAKO 30 METŲ
NUO LAKŪNŲ TRAGIŠKO
ŽUVIMO.

Dabar visa prapuolė... tik ant lauko pliko
Kelios kreivos, nuskurdę pušelytės liko...

Jei ant šio išsvilusio po kalnus lydimio
Taip daug širdy išželia ramaus atminimo:
Tartum kelmai supuvę atgyja, žaliuoja,
Suspynusias viršūnės vėjas plevėsuoja;
Tartum pliki, išdegę dirvonai išskuoti
Pasipučia samanom nuo grybų taškuoti;
Tartum iš tarpų puičių tokie kvapai kilo,
Lyg kad giria pratrūksta ar pučia iš šilo;
Tartum visa sušlamo, sučiulbo, supyško,
Lyg dienai brėkstant, viduj paniurusio miško;
Jei ant šių plikų plotų, kai mintis užlyja,
Paminklais užvaisytas šilelis atgyja, —
Tai kokio būdavo iš seno šilelio
Meilingo atminimo, gražaus ramumėlio,
Kaip šie plotai apžėlę, apgriūti, aptemę
Matydovo kelmuotą apylinkę žemę;
Kai stuobriai, sieksniais drūti, amžiais įrietę,
Sulig kalbos senelių, parėjos kyšę,
Iš kurių žymu buvę, kad girių čia snausta,
Tankus iš viršaus stogas viršūnėm suausta,
Ir ne tik pulkais meškos ir vilkai perėta,
Bet tankumos tarp raistų ir žėbriai turėta!

E kur dabar šilelis, buvę miškai šventi,
Kažin kodėl senovėj visiškai išskinti.
Maž tikėjimą įvedęs Jogaila išskynė,
Kad jau nebetarnautų dievaičiams tėvynė.
Paskum po šias pakalnes, ant seno stuobryno,
Buvę pušys suaugę nuo metų šimtyno:

Tankios, augštos, lygutės, geltonos, kaip žvakės;
Viršūnės, esą, užė ir liemenys plakės.
Dar atmeną seneliai po šituos smėlynus
Paskuילakas senovių — gražius ažuolynus.
Liekni augę, kaip nendrės, žaliavę, kaip rūtos,
Šaknys, liemenys, šakos ir viršūnės drūtos.
Šventi Lietuvos medžiai nejautę nuogalio:
Rausvasai žiemos lapas sulaukdavęs žalio.
Žili buvę, kaip seniai, samanoms apaugę,
Stiprūs buvę ir stambūs, kaip vyrai suaugę,
E viežlyvi ir gražūs, kaip mūsų jaunimas.
Paskum ilgai šurpsojęs stuobriuotas lydimas.

Nuo Puntuko ligi Šlavės ažuolų daugybę
Laike žmonės lyg kokią didžią šventenybę,
Gyvendami vienybė, dievaičiams įtikę,
Kurie daugelį paminklų po miškus palikę.
Nešęs velnias akmenį, didumo kaip gryčią,
Ir sudaužyt norėjęs Anykščių bažnyčią
Arba užverst upę; bet kaip tik išvydęs
Ažuolyną pašvęstą, ir gaidys pragydęs,
Tuo iš nagų paleidęs ir smėlin įmušęs:
Net žemė sudrebėjus, senos griuvę pušys.
Paskum lietuviai ant jo dovanas kūrė,
Kad juos dievai apsaugo ir dengia, ir peni.
Ir šiais laikais, nors žemė arklais nugalyta,
Daug Puntuke ažuolo kelmų tebeplūsta.
E dar dujen prie kelio dabar tebestovi;
Viršūnės dar žaliuoja, nors jau šakos džiovi.
Visad gerbia juos žmonės, nei ratais netranko;
Tūlas ligos suspaustas, iš įžodžio lanko.

• VAIKO AUKLĖJIMAS

Veda D. Petrutyte,
Adresas: 3721 W. 65th Street, Chicago 29, Ill., USA

JAUTRINIAI LAIKOTARPIAI VAIKO VYSTYMESI

D. PETRUTYTĖ

"Jei vaikas vystosi mums negeistina linkme, tai reikia įieškoti kladų blogame auklėjime, o ne bloguose vaiko instinktuose".

J. Morgan, Ph.D.

Plėtos dėsnis

Kas yra mokykla? Mokyklos aptarimas pagal Montessori šitaip skamba: "Tai paruošta aplinka, kurioje vaikas, be nereikalingo suaugusio įsikišimo, gali laisvai gyventi, sekdamas savo vystymosi arba plėtos dėsnius". Pirmuosiuose straipsniuose mes jau aptarėme kaip kuriuos vaiko vystymosi dėsnius. Dabar panagrinėsime dar vieną dėsni, kurį Montessori yra pavadinusi "jautriniais laikotarpiais". Tai pats svarbiausias ir originaliausias dalykas jos sistemoje.

Jautriniai laikotarpiai biologijoje

Biologija yra mokslas apie gyvųjų padarus arba organizmus. Jos objektas yra "įvairios gyvenimo formos ir reiškiniai, sąlygos ir dėsniai, kuriais gyvenimo būtis pasireiškia, taip pat priežastys, kurios ją veikia".

Pirmą kartą šį terminą "jautriniai laikotarpiai vystymesi" yra pavartojęs garsus olandų mokslininkas-biologas Hugo De Vries, kuris tyrinėjo vystymąsi tam tikrų gyvių. Vėliau tą patį terminą Montessori pritaikė žmogaus plėtrai nurododama, kaip ir kokiais keliais susitveria žmogaus dvasinis pasaulis: kaip vystosi protas, kaip atsiranda ir plėtojasi valia, ir kaip pribręsta žmogui natūralūs žmogiški jausmai, sąkytume, tos gerosios, sveikatingosios emocijos, į kurias šiandieninė medicina kreipia tiek daug dėmesio. Čia, kaip ir daug kur, mes randame aiškią giminystę tarp Montessori sistemos ir biologijos. "Iš tikrųjų tai yra tikra tiesa, kad visa jos sistema — teorija ir praktika — turi biologinį pagrindą" (E. M. Standing).

Kas tie jautriniai laikotarpiai? Tai labai įdomus ir visai naujas biologijos mokslo atradimas, kuris nauja šviesa nušviečia iki tol nežinomą gyvių vystymosi bei jų augimo eigą. Ypatingai jie ryškūs tų gyvių plėtroje, kurie pereina ryškius metamorfozų laikotarpius savo vystymesi. De Vries nurodė žinomą peteliškių rūšį (Porthesia), kuri deda savo kiaušinėlius prie pat medžių kamieno, kur yra išaugusi šaka. Tai saugiausia vieta nuo lietaus, vėjo ir saulės kaitros. Iš kiaušinėlio išsiritą mažytę ir labai švelnios kirmėlaitės.

Šios kirmėlaitės, pirmosiomis savo gyvenimo dienomis, tegali maitintis pačiais švelniausiais medžio lapeliais, kurie skleidžiasi pačioje šakos viršūnėlėje. Kas kirmėlaitę nurodo kelią, kur yra jos gyvybei reikalingi lapeliai? De Vries, ilgai tyrinėdamas, surado, kad šitos, ką tik išsiperėjusios

kirmėlaitės, turi nepaprastą jautrumą šviesai. Šviesa ją žavi ir traukia į save, o jos nesulaikomo impulso stumiamos keliauja į ją — į šakos viršūnę, kur jos savaime suranda besprogs-tančius lapelius ir ima jais maitintis. Po kurio laiko, paūgėjusios ir sustiprėjusios, jos praranda aną ypatingą jautrumą šviesai. Dabar, dėka šito abejingumo šviesai, jos juda visomis kryptimis medyje, pasiekdamos įvairias vietas, tuo būdu galėdamos naudotis gausiomis pilnai išaugusių lapų atsargomis, nes kirmėlaičių žiaunos yra jau pakankamai stiprios.

Šitie jautrumai yra labai svarbus reiškinys gyvio-vaiko vystymesi. Jie atsiranda ir pranyksta. Jų pobūdis praeinamas, bet turįs lemiamos reikšmės gyvio egzistencijoje. Pasiekus tam tikrą išsivystymo būklę, tapimo metu besireiškęs ypatingas jautrumas užgesa — pranyksta. "Nepaprastai palankios sąlygos vienu kuriuo vystymesi laikotarpiu gali pasidaryti neveiksmingos ar net nepalankios vėlesnės plėtos eigoje". (Montessori).

Jautrinio laikotarpio aptarimas

Kaikuriems organizmams besivystant, atsiranda ypatingo jautrumo laikotarpiai. Jie yra susiję su tam tikrais aplinkos daiktais arba reiškiniais, kurie tartum magnetas traukia į save organizmą, jog pastarasis jokiū būdu negali atsispirti tai jėgai ir aiškiai apibrėžtam veiklos pobūdžiui. Šitie laikotarpiai yra praeinami. Jų tikslas padėti organizmui įsigyti tam tikras funkcijas arba griežtai nustatytus pažymius. Vos tik pasiekus tikslą, ypatingas jautrumas tuojau pranyksta, o jo vieton atsiranda kitas, ir dažnai visiškai skirtingas nuo pirmo buvusio.

Visuose augimo tarpsniuose organizmas vystosi naudodamasis aplinkoje esančiais elementais. Bet išskirtinas augimo brožas jautrinio laikotarpio metu yra tai, kad nenumaldomas impulsas skatina organizmą pasirinkti tik tam tikrus aplinkos elementus ir tiksliai griežtai aprėžtam laikui — tol, kol tęsiasi jautrinis laikotarpis.

Jautriniai laikotarpiai žmogaus plėtroje

Ilga patirtis su vaikais galutinai įtikino Montessori, kad panašūs reiškiniai egzistuoja ir vaikų plėtroje. Jos dėmesį atkreipė du dalykai: a. laikotarpiai, kai vaikas ypatingai koncentruojasi ties tam tikrais veiksmais arba daiktais, kažkokio vidaus paskato verčiamas ir b. laikotarpiai visiško abejingumo.

Montessori nuodugniai ištyrusi šiuos reiškinis, pirmuosiuose "Vaikų namuose", priėjo aiškios išvados, kad kiekvienas vaikas savyje turi tvarkingą asmenybės kūrimo planą, kaip ir kiekvienas daigas savyje turi pavidalą,

kuris atėjus laikui realizuojasi. Kad vaikas tą planą galėtų įvykdyti, jis yra apdovanojamas jautriniais laikotarpiais, kurie ir yra tie neklaidingieji vadovai per visą žmogaus augimo ir brendimo laikotarpį — nuo gimimo dienos iki 18 metų.

Pirmosios kūdikystės metu (0-6) atsirandantieji jautriniai laikotarpiai padeda individui susipažinti su išorine aplinka, joje esančiais daiktais ir su savo kūno dalimis. Jie skatina individą prie savarankiškumo, ypatingai kas liečia jo paties asmenį.

Antrosios vaikystės metu (5-12) jautrinių laikotarpių pagalba individas plėtoja visuomeninius jausmus, atsiranda nepaprastas noras tyrinėti ir sužinoti daiktų priežastis ir perprasti pasaulio sąrangą. Dabar jautrinių laikotarpių padedamas vaikas stengiasi įsigyti intelektualinį savarankiškumą: bandydamas pats savo jėgomis išspręsti gėrio ir blogio problemą.

Brendimo metu (12-18) išskylantieji jautriniai laikotarpiai skatina paauglį ir jaunuolį sukurti sąmoningai socialų individą, pilnai pasiruošusį darnaus visuomeninio gyvenimo funkcijoms atlikti.

Jei vaikui nėra sukludoma įvykdyti tam tikrą prigimties reikalaujamą uždavinį, tai vaikas atliks šį darbą jaučiasi patenkintas, ramus ir laimingas. Sukludžius jautrinių laikotarpių veikimą, vaikas pasidaro piktas, irzlus, rėksnys, nervingas ir t.t.

Jautrinių laikotarpių metu vaikas yra apdovanojamas ypatingu jautrumu, kuris jį skatina nukreipti savo dėmesį į tam tikrus aplinkos daiktus, lyg išjungdamas kitus. Tai nėra tuščias smalsumas, bet tai liepsnojantis noras pasiekti tam tikrą tikslą. "Pirmiausia iš pasamonės gelmių ima kilti labai stori emocija — jausmas, kuris sužadina nuostabų kūrybinį veiklumą, turintį ryšio su išoriniu pasauliu ir taip yra kuriamas sąmoningumas". (Montessori).

Jeigu vaikas jautrinių laikotarpių metu neturėjo galimybės elgtis pagal savo vidaus reikalavimus, tai jis visam laikui praranda progą natūraliu būdu įsigyti tam tikrus sugebėjimus. Kas neįsigyta jautrinio laikotarpio metu su džiaugsmu ir dideliu lengvumu, tai vėliau žmogus begalės pasiekti sunkiu darbu ir įtemptomis valios pastangomis. Tačiau nebesant gyvo vidinio paskato, dažnai pats darbas virsta nemaloniu ir varginančiu ir todėl nevada begaunami patenkinami rezultatai. Čia ir glūdi esminis skirtumas tarp vaiko ir suaugusio žmogaus psichologijos. Vaikas viską išmoksta ir nugali su dideliu džiaugsmu, smagu ir meile, be jokio nuovargio, kai tuo tarpu suaugusiam žmogui tenka įdėti daug darbo su dideliu prisivertimu ir aiškiai jaučiamu nuovargiu. Palyginkime tik kaip lengvai išmoksta svetimą kalbą vaikas ir kaip sunkiai jos mokosi suaugęs. Tobulai išmoksta vaikas ir labai netobulai suaugęs.

Jautriniai laikotarpiai ir aplinka

Tik supratę jautrinių laikotarpių veikimą, mes galime įsitikinti, kad sielos vystymasis nėra atsitiktinis dalykas, ir, kad jis nėra sukeliamas išorinių įspūdžių. Jis yra iššaukiamas

besikeičiančio jautrumo — praeinančio instinkto, kurio dėka įgyjami įvairūs sugebėjimai bei užkariavimai pastovių būdo savybių. Šiuo atveju aplinka tarnauja kaip medžiaga, bet pati savyje ji neturi kuriamosios galios. Ji yra pagalbinis veiksnys.

Aplinka teikia reikalingas priemonės arba gyvybinės svarbos medžiagas mūsų kūnui, kurios įsisavinamos kvėpavimu ir virškinimu. Ji visada pilna konkrečių ir medžiaginių daiktų, o ne abstraktių idėjų arba teorijų apie grožį, tvarką, meilę ir gėrį. Vaikas, iš tos konkrečios medžiagos, jausių padedamas traukia sau dvasinius syvus, kurie maitina jo dvasią ir padeda jai ne tik prasiskleisti, bet ir išbūjoti į kūno ir proto sveiką ir socialią asmenybę. Žinoma, su viena sąlyga, jei tik mokamai ir savu laiku bus patiekiamas reikalingas dvasinis maistas.

Vaiko nesąmoningasis protas jau yra sukaupęs iš aplinkos nemažas įspūdžių ir vaidinių atsargas: garsus, formas, spalvas ir kt., tačiau visa tai yra chaotiškame pavidale. Jautrinių laikotarpių skatinamas vaikas ima kreipti dėmesį vienu ar kitu metu į tam tikrus dalykus, kol pasiekiamas funkcinis apvaldymas ir daikto pažinimas. Žodžiu, kol įsigyjamas sąmoningumas. Kiekviena, į šią veiklą įdėdama pastanga tampa ne jėgų išeikvojimu, bet jų padidėjimu. Viso to pasekmėje, kur pirma viešpatavo sąmyšis ir chaosas, atsiranda tvarka ir sąmoningas atskyrimas daiktų ir jų ypatybių.

Vidinis jautrumas padeda vaikui iš įvairialytės aplinkos atrinkti tai, kas kiekvienoje jo vystymosi stadijoje yra reikalinga ir tam tikroje tvarkoje. Jis veikia taip, kad tam tikru momentu vaikas kreipia dėmesį į tam tikrus dalykus, kitų lyg nematydamas.

Jautriniai laikotarpiai ir vaikų įnoriai

Suaugęs žmogus iki šiandien neranda rimto reikalo nuodugniau pastidijuoti sąryšį tarp augimo ir vykstančio vidinio darbo. Šis didysis plėtros vyksmas žmoguje dar nepajėgė atkreipti į save mūsų dėmesio, nors dažniausia jis, o ne kas kitas apsprendžia mūsų išgytuosius vienokius ar kitokius būdo požymius, atsineštines kūno, proto ir nesocialumo ligas, pakrikusį emocinį gyvenimą.

Ilga ir nuolatinė patirtis, pirštu prikišamai mums rodo ir mes visi tai gerai žinome, kaip kartais žiauriai ir nenumaldomai vaikas priešinasi, kai jis savo veikloje susiduria su kliūtimis. Stipraus charakterio vaikų reagavimas: daužymasis, riksmas, kritimas ant žemės ir trankymas kojomis į žemę, nerviški priepuoliai. Silpno charakterio vaikų reagavimas: nuolatinis verkšlenimas, baimė, nedrąsumas, bailumas, paslaptiškumas, užsidarymas savyje.

Kadangi mes nežinome ir nepažįstame priežasčių, kurios išaukia tas pasibaisėtinas reakcijas, tai visai nesigilindami, laikome tai niekuo nepagrįstu dalyku, nevertu dėmesio. Kuo vaikas mažesnis, tuo tos jo reakcijos yra stipresnės, o mes, nesuvokdami jų kilmės, esame linkę laikyti jas be priežastine vaiko priešgynybe ir neretas atvejais, kad vaikas ilgai nesi-
duoda numaldomas. Pvz. vaikas nori

pats užsisegti sagą, nusiauti batą, užsimauti pirštinę, pats valgyti ir t.t., o mes jam, neduodami tai daryti, iššaukiame pasipriešinimą. Sitokiam vaiko dvasios stoviui apibūdinti suaugėlis nukalė terminą: „Įnoriai“ (kapryzai). Nors iš tikrųjų šie reiškiniai yra tokie įvairūs ir be galo skirtingi, tačiau suaugęs, nenorėdamas savo „šviesaus proto“ apsunskinti „menkavertėmis“ problemomis, visa tai, kas neturi aiškios ir apčiuopiamos priežasties, kas nesiderina su jo logišku galvėjimu ir nesisiduoja jam nei pažabojama nei į tam tikras vėžes įstatoma, ką jis pavadino auklėjimu, jis laiko „įnoriu“.

Vaikų psichologai irgi buvo priversti pripažinti, kad kaikurie šių įnorių su laiku turi palinkimą stiprėti, didėti. Rodos tai turėtų būti aiškus įrodymas, kad yra kažkokių priežasčių, kurios veikia, lyg mielei tešla. Čia turbūt ir glūdi pedagoginė nesėkmė, kad jieškoma būdų ir priemonių arba vaistų ligai gydyti, bet nesistengiama surasti priežastį — ligos židinį.

Kai dr. Montessori nustatė jautrinių laikotarpių buvimą, tada labai lengvai jai pasisekė išaiškinti ir daugelį tariamų „įnorių“, nes jie greit išnyko vaikuose, kurie lankė „Vaikų namus“ ir daugiau nebesikartoję, lyg jų ir nebūtų buvę. Žinoma, ne visi išnyko, nes yra labai daug priežasčių, išsukiančių vidinį pasipriešinimą. Montessori sako, jog visi įnoriai, kurie iššaukia vidinius konfliktus ir kurių priežasties reikia jieškoti jautriuose laikotarpiuose, praeina kartu su jautrinio laikotarpio beveik nepalikdami apčiuopiamų pėdsakų vaiko charakteryje. Bet už tai tų įnorių pasekmėje atsiranda trūkumų bendrame žmogaus išsivystyme ir tai, kas tuo laiku pražiopsota ar neįsigyta, vėliau, kada vyksta galutinis charakterio susiformavimas, jo užbaigimas, yra nebeatitaisamas dalykas jokiais priemonėmis, jokiais pastangomis. Tai galima palyginti su nuleistomis akutėmis užbaigtame mezginyje.

Vaikiški įnoriai, kurie prasideda nuo pirmosios gimimo dienos, iki šiol yra priskiriami tik sugadintai žmogaus prigimčiai. „Bet jeigu mes kūno funkcijų sutrikimą laikome liga“, sako Montessori, „tai taip pat sielos funkcijų sutrikimai turėtų būti pripažįstami kaip liga ir tik šia prasme vaiko įnoriai ir yra ne kas kita, kaip pirmieji sielos negalavimai“.

Jautriniai laikotarpiai, tai ypatinga vidinė jėga teužtinkama tik vaikuose. Gilus įsistebėjimas į tos galingosios jėgos pobūdį, skaidria šviesa nušviečia nuostabiuosius vaiko laimėjimus. Bet mes prie to taip esame pripratę, kad ir nematome to didingo stebuklo, kaip iš nieko susikuria toks komplikotas dvasinis pasaulis su nuostabiomis galiomis.

Tačiau jei vaikas, jautrinio laikotarpio metu, susiduria su kliūtimis, kurios jam kliudo atlikti tam tikrą darbą, tai tada vaiko sieloje įvyksta keistas sujukimas, savotiškas iškrypimas. „To dvasinio sąmyšio arba iškrypimo pasekmėje atsiranda dvasinės kancijos“, kalba Montessori, „apie kurias mes tik tiek tegalime pasakyti, kad mes nieko nežinome, tačiau tų žaidžų ženklus beveik visi žmonės, visai nežinodami, savyje nešiojame“.

Sąmoningas jautrinių laikotarpių

supratimas ir kruopštus jų pažinimas tikrai įnešų taikos ir ramybės į vaikų ir suaugusio gyvenimą. Jie galėtų būti vienas kitam tikru paskatu į tobulybę, į darnumą, į sveiką emocinį gyvenimą ir socialinį subrendimą.

Mokslas ir jautriniai laikotarpiai

Eidamas ketvirtuosius metus, vaikas ima domėtis raidėmis, skaitymu, rašymu, skaičiavimu ir kitais elementariais mokslo dalykais. Bet, kadangi mes nesuprantame ir neįvertiname šios nuostabios galios — nekreipiame į ją dėmesio ir jos nekultivuojame, tai daugelis vaikų ima jauti pasibjaurėjimą mokslu bendrai, arba kaikuriais mokslo dalykais, dažniausia matematika. To pasekmėje išsivysto „psichinės užtvaros“, nuo kurių žmogus neatsipalaiduoja visą gyvenimą.

Šiandieninė tendencija, bandanti išspręsti auklėjimo problemą, nereikalauja iš vaikų rimtai mokytis, pasak Montessori, tai perdėm neigiamas dalykas. Šitoks problemos išsprendimas įmanomas tik tai priėmus domėn **jautrinių laikotarpių veikimą**. Veikiančios montessorinės mokyklos visame pasaulyje aiškiai rodo, kad augas individas trokšta daugiau mokslo žinių, o ne mažiau. Tačiau jos turi būti pateikiamos vaikui visai nauju būdu, kuris atitiktų jo psichofizinę struktūrą (sandarą). Vaikas nuvargsta ne nuo mokslo ir ne nuo žinių gausumo, bet nuo netikusio perdavimo būdo, kada vienam ar kitam dalykui prigimtinis jautrumas jau yra užgesęs.

Tautybė ir jautriniai laikotarpiai

Žinant, kokią begalinę reikšmę turi jautriniai laikotarpiai žmogaus plėtrai bendrai, čia pat noriu paminėti, jog jie tautiniam išsilaikymui yra nepažinomi. Tai labai svarbus dalykas kiekvienos tautos žmonėms, kurie nors ir būdami atskelti nuo pagrindinio tautos kamieno, nori išlikti tautiškai gyvi ir kūrybingi.

Todėl tik gilus jautrinių laikotarpių reikšmės supratimas, tinkamas jų įvertinimas ir sugebėjimas juos panaudoti tautiniam auklėjimui, tegali užtikrinti mums tėvų kalbos, tautinės kultūros bei papročių išlaikymą.

Žodžiu, kaip lietuviai, mes išliksime gyvi tol, kol mes pajėgsime išlaikyti tautinį sąmoningumą ir meilę tam, kas sava, lietuviška. To nepasieksime nei kalbomis, nei graudenimais, o dar mažiau prievartavimu bei sankcijomis. Vienintelis saugus ir užtikrintas kelias į lietuviybės išlaikymą, tai nuodugnios studijos, kas liečia jautrinius laikotarpius. Ką vaikas su džiaugsmu įsisavina jautrinių laikotarpių metu, tai pasilieka neišdildoma jo nuosavybe visam gyvenimui. Pirmoje eilėje svarbu, kad vaikas iki 6 m. amž. gerai išmoktų savos kalbos žodžius ir raštą, o tai yra lengvai pasiekiamas dalykas naudojant Montessori metodą.

Santrauka

1. Sekretijos liaukos tvarko kūno augimą, o jautriniai laikotarpiai — dvasios plėtrą.

2. Jautriniai laikotarpiai, tai neklaidingieji vadovai per visas žmogaus vystymosi pakopas. Jų dėka, vaikas susivokia aplinkoje, atskiria daiktus ir jų ypatybes, išmoksta kalbos be mo-

RŪTA KILMONYTĖ-LEE, filmų ir televizijos artistė, Lietuvių Tautinių Šokių šventėje, Čikagoje. Nuotrauka V. Valaičio

kytojo, pajėgia atskirti gera nuo blogo ir t.t.

3. Jautriniai laikotarpiai, tai galingi švyturiai, nurodą vaikui kelią iš chaoso į tvarkingą ir palaipsnišką samonėjimą.

KLAUSIMAI

Kl.: Ar Montessori metodas tinka tik darželiui, ar jis tinka ir šeimai?

Nijolė B. iš Clevelando.

Ats.: Montessori metodas tinka šeimai, priešmokykliniui (darželiui), mokyklai ir gimnazijai, jei šios dvi pastarosios yra pirmųjų dviejų tęsinys. Montessorinio auklėjimo pirmajame plane stovi šeima, o mokykla yra pagalba šeimai. Bandant naudoti Montessori metodą visur galioja tie patys pagrindiniai dėsniai: 1. sudaryti reikalingą aplinką kūrybiniam ir prasmingam vaiko veiklumui reikštis, 2. padėti vaikui veikti pačiam, 3. žinoti koks yra vaiko psichofizinės plėtos planas, 4. vadovauti vaikui ir jo veiklai, bet nemokyti, 5. stropiai daboti, kad laisvė nevirstų palaidumu, o drausmė — dresūra.

Kl.: Yra tekę girdėti, kad buvo suorganizuoti tėvams kursai. Norėčiau daugiau apie juos sužinoti: 1. kas ir kur juos organizavo? 2. ar juos lankė tik motinos? 3. ties kuo buvo labiau

koncentruojamasi: ties fizine ar dvasine vaiko priežiūra? 4. ar negalima būtų surinkti kursų lankiusių ar baigusių tėvų atsiliepimus ir juos viešai paskelbti? Man atrodo, kad tai greičiau rastų atgarsį tėvuose.

Brooklynietė.

Ats.: 1. Kursus organizavo Amerikos Lietuvių Montessori dr.-ja, Čikagoje: 1960, 1961, 1962 metais. Jie buvo pavadinti: Vaiko auklėjimo kursais. Juos galima laikyti lyg ir tąsa anksčiau M. Varnienės ir D. Petrutytės organizuotų motinoms paskaitų auklėjimo klausimais: 1952, 1957, 1958 ir 1959 m. 2. Kursus lankė daugiausia motinos, bet buvo keletas ir tėvų, senelių ir jaunų mergaičių. 3. Daugiausia buvo kreipiamas dėmesys į dvasinę vaiko priežiūrą nuo pat gimimo dienos. 4. Tai nebūtų sunku. Nemažai jų ir šiandien turiu, tik nežinau ar atsirastų kas juos išspausdintų.

Kl.: Kur reikia kreiptis tėvams kurų ar paskaitų reikalų?

V. D. iš Milwaukee, Wisc.

Ats.: Į A. Lietuvių Montessori dr.-jos pirmininkę St. Vaišvilienę. Ji baigė Montessori mokytojų kursų Greenwich, Conn. Gavo tarptautinį Montessori diplomą. Dabar ruošiasi atidaryti vaikų namelius Čikagoje. Jos adresas: 6837 S. Washtenaw Ave., Chicago, Ill.

Archeologė dr. Marija Alseikaitė-Gimbutienė paršė naują studiją, kuri plačiai aptarta Hagoje, Olandijoje, išeinančiame "International Journal of Slavic Linguistics and Poetics" žurnale. Dr. Gimbutienė surinko daug duomenų apie baltų gyventas vietas ir tuos duomenis pagrindė kalbos ir archeologijos duomenimis.

Vokiečių ir rusų kaikurie mokslininkai, gindami savo tautų pozicijas, ima įrodinėti, esą lietuvių kunigaikščiai buvę grobuonys ir užgrobę daug rusų žemių, o iš tikrųjų yra kaip tik atvirkščiai: galinės lietuvių tautos gentys Galindai, kurie gyveno Možaisko bei Gžatsko srityse, rytuose ir Prūsijos pietuose, kurie dabar įveda vad. Mozūrų ežerų sritį, apie 500 metų vedė kovas su slavais, kurie veržėsi į jų gyvenamas sritis ir pagaliau jas užgrobė.

Rytuose Dniepro augštapiai — Smolensko, Mogiliovo, Kalugos, Tverės, Černigovo srityse, o vakaruose visą Rytprūsų plotą ligi už Vyslos valdė lietuviai. Lietuvių gentis prūsai buvo gyva dar 17-tame amžiuje, nors jų sritis buvo užkariavę kryžiuočiai.

Taip pat neseniai Maskvos Mokslų akademijos išleistas istoriko Pašuto veikalas rusų kalba, teigia kad prūsai buvo lietuvių kilmės žmonės.

Montrealyje filmuojama "Auksinė žąsis". "Auksinė žąsis" yra laimėjusi PLB jaunimo premiją. Pereitais metais rugpjūčio mėn. veikalas scenoje buvo pastatytas Čikagoje. Kad veikalu galėtų pasigėrėti platesnė visuomenė ir šeštad. mokyklos, liepos pabaigoje "Auksinė žąsis" pradėta filmuoti. Vadovauja pati autorė ir režisorė Birutė Pūkelevičiūtė. Yra atvykę aktorių — E. Dauguvietytė-Kudabienė iš Hamiltono, K. Veselka iš Čikagos, St. Pilka iš Bostono, taip pat dalyvauja A. Dikinis ir L. Barauskas. Dail. R. Bukauskas paruošė dekoracijas. Filmavimo darbai vyksta Aušros Vartų parapijos salėje.

Dailininkų A. A. Tamošaičių dailės studija atšventė 15-kos metų veiklos sukaktį. — Studija buvo įkurta Montrealyje, paskui perkelta į Kingstoną, Ontario prov., Kanadoje. Per 15 metų patys dailininkai yra sukūrę daug darbų ir padarę parodų Čikagoje, Montrealyje, Toronte, Windsore ir kitur. Pritaikomojo meno — audinių skyrių yra baigusios visa eilė audėjų, kurios toliau plečia ir palaiko tautinį meną.

Pritaikomojo meno tautinių audinių srityje dail. Tamošaičių yra nuveikta labai daug, taip kad pamiršti ir benykstą mūsų prosenelių raštai buvo atgaivinti ir net padaryta pažanga. Iki šiol neatsiranda žmonių, kurie lietuvių audinius pradėtų gaminti platesniu mastu ir skleisti kitataučių tarpe, ką šimtmečiais daro su savo liaudies menu škotai.

Rūta Bleizgytė ištekojo už evang. kun. Alg. Žilinsko. Jaunavedžiai gyvena Toronte, Kanadoje, kur kun. A. Žilinskas vadovaus liet. evang. parapijai.

Nek. Pr. M. Marijos seserų vienuolyne Putnam, Conn., rugpjūčio mėn. sesuo M. Laurencija Julija Urbaitė atšventė 25 m. vienuoliškojo gyvenimo sukaktį; vienuoliškuosius įžadus atnaujino 6 seserys; pirmuosius įžadus davė 1 sesuo; į novicijatą buvo priimtos 3 postulantės.

Lietuvių Tautinių Šokių šventė Čikagoje.

Nuotrauka V. Valaičio

Tarptautinio šokių festivalio specialistai, suvažiuavę į Londoną Anglijon buvo nustebinti 1936 m., negalėdami atpažinti lietuvių tautinių šokių. Studentų grupė su instruktore Aldona Rugyte tarptautinei publikai demonstravo kubilą, blezdingėlę ir kepurinę. Tie šokiai visai skyrėsi nuo iki tol rodomų vadinamųjų lietuvių tautinių šokių — suktinių, Noriu miego, Klumpakojų ir kadrilių, kuriuos lygiai tautiniais savinasi ir čekai, latviai, estai.

Lietuvių liaudies šokiai buvo atrasti tų metų vasarą tos pačios Aldonos Rugytės, kūno kultūros mokytojos Kauno Sirdiečių gimnazijoje. Rugytė, liutkus ir dar keli kiti buvo pasiūstę rytų Lietuvon įieškoti naujos medžiagos lietuvių pasirodymams užsienyje. Ekspedicijos iniciatorė buvo Magdelena Avietėnaitė, užsienio reikalų ministerijos spaudos ir propagandos skyriaus vedėja.

Tais metais ministerija buvo gavu-

si kvietimą dalyvauti Londone tradicinėje šokių šventėje.

Senieji lietuvių liaudies šokiai nebuvo prisiminti XIX šimt. mokslus einančio jaunimo. Priežastys, kad liaudies šokiai taip neįsipažino inteligentijoje, kaip tai pavyko liaudies dainoms, paminėtinos kelios. Pirmia šokiai buvo mažiau išlikę ir pasklidę lietuvių liaudyje, kaip dainos. Dainas dainavo platesni gyventojų sluogsniai, visokio amžiaus ir padėties žmonės, tuo tarpu šokiai ribojosi nevedusiu jaunimu. Turėjo turėti įtakos ir kaimų išsiskirstymas vienkiemiais, prisidėjęs prie ūkininkų individualizmo išaugimo. Šokių menkesnį išlikimą Lietuvos kaime patvirtina ir negausus jų minėjimas senuosiuose raštuose.

Aušrininkai ir varpininkai šokdavo lietuvių liaudyje tuo metu jau įsigyvenusius suktinius, eidavo ratelius. Tiems šokiams inteligentija prisegė ir

savąją aprobatą ir rekomendaciją — šie šokiai buvo pavadinti tautiniais, tuo tarpu žymiai lietuviškesnės dainos liko tik liaudies dainomis. Vėliau tie tautiniai šokiai buvo protėguojami vieton jaunime plintančių tarptautinių folkstrotų ir tangu.

Nepasitenkinti esamaisiais tautiniais šokiais skatino toli pažengusi liaudies šokių mada vakariniame pasaulyje. Atsikūrus Lietuvai, atsirado progų ir net pareiga parodyti lietuviškuosius šokius užsienyje: gaunami kvietimai į tarptautines skautų stovyklas, užsienio studentų suvažiavimus ir tarptautinius šokių festivalius. Tautiniai šokas užsienis skatino neatilikti. Nepriklausomybės metais ilgą laiką buvo eksperimentuojama: kuriami nauji tautiniai šokiai, turimieji stilizuojami, populiarioms dainoms pritaikomi baletiniai judesiai.

Ypač palankias sąlygas tokiam vystymuisi sudarė nuo 1924 metų kūno kultūros pamokų nors ir palaipsniui įvedimas į gimnazijas, o vėliau į pradžios mokyklas. Taip nuo 1923 metų Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje kas pavasaris būdavo ruošiamos kūno kultūros šventės, kuriose šokdavo suktinį, klumpakojį, talkele, tryptinį, noriu miego, stilizuotus kūno kultūros mokytojos Juzės Vaičiūnienės. Panašiai buvo daroma ir Amerikoje: sesuo Anna Maria, šv. Kazimiero vienuolyno Čikagoje tautinių šokių stilizuotoja, 1925-26 metais su tautiniais šokiais dalyvauja operetėje "Birutės dvasia". Operetėje buvo šokamas Grybas, Du broliukai kunigai, Kunkuliukai.

Taip buvo šokama Lietuvoje ir lietuviškose kolonijose Amerikoje iki 1936 metų. Lietuvoje pastovios šokių grupės susidarė gimnazijose. Nuo 1935 m. pradėtos rengti gimnazijų sporto varžybos dėl Grant-Suttie taurės, kurių programose buvo ir tautiniai šokiai.

Gana anksti tautinius šokius pradėjo kultivuoti ir šaulių s-ga: 1933 m. Kotryna Steponaitytė - Marijošienė Palangoje, kursuose šaulių rinktinės, mokė ratelių su dainomis ir dainų su pritaikintais judesiais.

"Lietuviškos vestuvės" parengtos mergaičių bendrabučio, Putnam, Conn., buvo parodytos 7 kartus įvairiose lietuvių kolonijose. Kaip folklorinį dalyką nufilmavo Yale universiteto iliustratorius Jasiukonis. Nuotr. B. Kerbelienės

Lietuvių jaunimo draugovė (Lithuanian Youth Society — LYS) buvo pirmoji Amerikos lietuvių pastovi šokių grupė, įsteigta Vytauto Beliajaus Čikagoje 1933 metais, ir veikė iki steigėjo išvykimo iš Čikagos 1941 m. gegužės mėn. Beliajus mokė iš savo senelės išminktų šokių, jų motyvais kurdamas ir naujų. Pvz., 1937 m. Čikagos Moterų klubo teatre jo grupė atliko Suktinį, Lengvas kojas, Vestuvių šokį, Tykiai Nemunėlis teka, Dzūkų šokį ir Pas d'Espagne. Panašų repertuarą turėjo ir kitų Amerikos lietuvių pionierių šokių grupės: Lilijos Hilsonaitės New Yorke (1933 m.), Onos Karpinės "Jaunosios Birutės" šokėjos Clevelande (nuo 1935), Onos Ivaškienės Bostone (nuo 1937 m.).

Suktinių bei įvairių naujadarų laikotarpis nesibaigė su lietuvių liaudiškųjų šokių startu 1936 metais. Jie ir dabar tebėra šokami. Tebėra kuriami ir nauji šokiai. Naujadarai rodo, kad šokių mokytojai nestinga kūrybinės dvasios, kuri nevisada yra pasiteisinus. Taip rodo ne vienas tų pastangų rezultatas. Pavojai yra tie patys, kaip ir populiarių dainų komponavime — nevisi šokiai išeina pakankamai atsiųę nuo įvairių, kartais ir negeistinių įtakų. Tačiau ir kitu atveju šokių kūrybinis vyksmas panašus į dainas: yra šokių, kurie yra neliudiški, tačiau pataikę į miestų publikos skonį ir dabar pirmąja populiarumu net ir tikrai lietuviškų liaudiškų šokių tarpe. Žinomas pavyzdys — Šadutė.

Pasisekimo Londone paskatinti, minėti liaudies šokiai bemačiant pasklido po Lietuvą. Kūno kultūros mokytojai patys leidosi į kaimus dar naujų šokių įieškoti.

Nuo 1936-7 mokslo metų Kūno Kultūros kursai Kaune įsivedė ir tautinius šokius dėstomuoju dalyku. Šokių lektore buvo Marija Baronaitė, galbūt reikšmingiausia lietuvių liaudies šokių mokytoja ir stilizuotoja. Nuo 1937 m. šokiai įtraukti į Grant-Suttie gimnazijų varžybas. Tai's pat metais Jaunaliuvių sporto organizacija — JSO pasirodė su 448 šokėjais 30.000 žiūrovų miniai. Jaunaliuvių šventė vyko birželio 27-29 d.d. Petro Vileišio aikštėje Kaune. Grojant Br. Jonušo orkestrui, jie pašoko kepurinę, tryptinį ir kalvelį. Tais metais J. Karvelio prekyba išleido plokšteles, pavadintas Jaunaliuvių šokiais. Lietuvon atvyksta grupė švedų pasimokyti lietuvių tautinių šokių. Naujų laimėjimų atneša tų metų gastrolės užsienyje: lietuvių skaučių pasirodymas Pasaulinėje parodoje Paryžiuje (pirma vieta), lietuvių studentų lankymasis Čekoslovakijoje ir Vokietijoje — Hamburge.

Atėjo reikalas įkurti šokių autentiškumui nustatyti komisiją. Ji buvo sudaryta 1938 m. Kūno kultūros rūmų vadovybės. Jon įėjo Karolis Dineika, Juzė Jazbutienė, Kotryna Marijošienė, Bronė Juškevičiūtė-Lapšienė, Marija Baronaitė ir V. Petronis. Tais metais buvo įkurta ir tautinių šokių

draugija, vadovaujama dr. J. Balio ir dr. Algirdo Vokietaičio. Šokiai buvo įvesti į daugelio didžiųjų parengimų įžangines programas: jais buvo atidaryta lietuvių tautinė olimpijada 1938 metais, taip pat Europos vyrų krepšinio pirmenybės 1939 metais.

Organizacijos ir mokyklos rungėsi, ruošdamos kuo skaitlingesnes ir monumentalesnes šokių šventes. 1938 metais Jono Jablonskio pradžios mokykla Kaune suruošė pasirodymą su 400 šokėjų — berniukų ir mergaičių. Ispūdingiausia pasirodymą Lietuvos laikais sutelkė Šaulių s-ga 1939 birželio 24-26 d. Kūno kultūros aikštėje kubilą, kalvelį, blezdingėlę ir šustą šoko net 800 šokėjų.

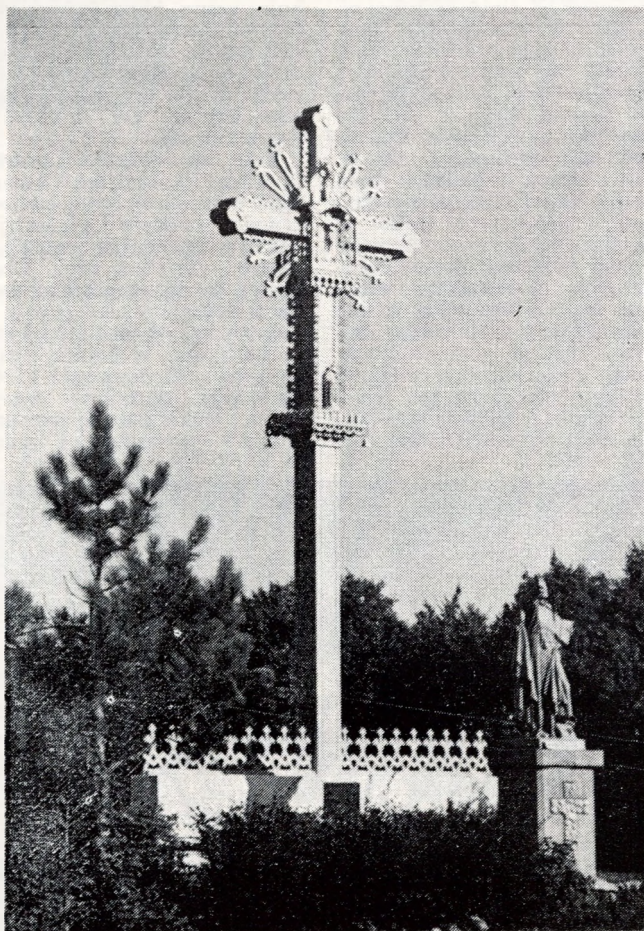
Svietimo ministerija ir Kūno kultūros rūmai lankyti lietuvių Amerikos kolonijas parinko vėl Mariją Baronaitę. Nauji šokiai ypač prigijo O. Ivaškienės grupėje Bostone, šv. Pranciškaus seserų vienuolyne Pittsburgėje, Vyt. Beliajaus draugovėje Čikagoje ir L. Stilsonaitės grupėje New Yorke. Čia ji, padedama L. Stilsonaitės, paruošė 300 šokėjų lietuvių pasirodymą Pasaulinėje New Yorko parodoje. Rugšėjo 10 d. lietuviai prieš 50.000 žiūrovų atliko kepurinę, sukčių, mikitą, jonkelį, blezdingėlę, kalvelį ir kubilą.

Paskutinės mūsų šokėjų gastrolės buvo Londone (1939) ir Romoje (1940). Su nepriklausomybės netekimu, ilgam laikui dingso galimybė vakarų pasauliui ir toliau rodyti lietuviškus šokius. Amerikos lietuvių grupės buvo vieninteliai mūsų liaudies meno skleidėjai Antrojo pasaulinio karo metu.

Karo pradžioje, Lietuvai atgavus Vilnių, jis tapo naujuoju lietuviško liaudies meno kultūravimo centru. Paskutiniais nepriklausomybės mėnesiais, 1940 m. iš Kauno atkelti Kūno kultūros kursai tapo Kūno kultūros katedra prie humanitarinių mokslų fakulteto, kur tautinius šokius dėstė M. Baronaitė. Tuo metu įsisteigė Vilniaus šaulių rinktinės meno ansamblis, kuris užėjus rusams, pasivadino Čiurlioniu. Studentės skautės sukūrė liaudies šokių būrelį, kuriam vadovavo Genė Dumčiūtė. Vėliau jau okupacijos metu 1940 m. įkurta Lietuvos valstybinė filharmonija, į kurią įėjo ir liaudies ansamblis, vedamas J. Švedo.

Antrajai bolševikų okupacijai priartėjus, į vakarus pasitraukė dešimtys tūkstančių lietuvių, kartu išsiveždami entuziazmą liaudies menui. Dar karo metu 1944 m. rudenį Vienoje atsikūrė Čiurlionis, vėliau plačiai koncertavęs prancūzų okupuotoje Vokietijoje. Atėjęs aliantams, kiekvienoje lietuvių DP kolonijoje Vokietijoje susikūrė ir tautinių šokių grupės. Emigracijos banga perkėlė ir užjūrius ne tik daugumą pavienių šokėjų, bet net kaikiurias ištisas grupes. Tokiu būdu Čikagon iš Vokietijos atsikėlė Dainavos ansamblis, o į Clevelandą — Čiurlionis. Užjūrin atvykę, vieni steigė naujus šokių vienetus, kiti jungėsi į jau senosios emigracijos sukurtus.

1956 m. gerai pavykus Pirmajai JAV-bių ir Kanados lietuvių dainų šventei, Čikagos Lietuvių Bendruomenės apygardos valdyba pasiryžo sekančias metais sutelkti Šiaurės Amerikos tautinių šokių šokėjų bendram pasirodymui. Šokių šventės komiteto pirmininku buvo išrinktas Bruno Sho-

Lietuvos kankinių garbei pastatytas kryžius Midlande, Kanadoje, jėzuitų šventovėje, kur kiekvieną vasarą susirenka lietuviai maldininkai pamaldoms ir procesijoms.

KLEOPATRA

KORNELIJUS BUČMYS, OFM

69 m. prieš Kristų Egipto karalius Ptolomejus XI susilaukė dukters Kleopatros, kuri savo karaliavimu bei asmeniniu gyvenimu nemažai pragarbėjo ir pateko tarp pasaulinėje istorijoje daugiau minimų moterų.

Po tėvo mirties, vos 17 metų amžiaus, pagal išsigimusius šeimos papročius ištėkėjo už savo brolio Ptolomejaus XII ir su juo kartu valdė Egiptą. Tikrumoje valdė trys patarėjai: Poteinas, Achilas ir Teodotas, kurie ištrėmė Kleopatrą į Siriją. Romos Julijus Cezaris Farsalijoje sėkmingai nugalėjęs Pompejų, negrįžo tuoj į Romą, bet pasuko į Egiptą sutaukinti dėl sosto bekovojančių valdovų. Po nepavykusio atentato prieš Kleopatrą, Ptolomejui XII nusikendus Nile, Kleopatra veda dar jaunesnį brolių Ptolomejų XIII, bet Cezariui kiek užtrukus Egipte, tampa jo meiluže ir pagimdo jam sūnų Cezarijų, kuriam vėliau teko Ptolomejaus XIV vardas. Praslinkusi keletą metų, svečiavosi su sūnumi Romoje.

Julijui Cezariui kritus nuo sąmokslininkų senatorių durklo, Kleopatra grįžo į Egiptą. Po keletos metų, Romą valdant Marko Antonijaus, Oktavijano ir Lepidijaus triumviratui, Antonijus

atvyksta pas Kleopatrą prašyti pašalpos. Nors ir įsimyli į Egipto karalienę, vis dėlto grįžęs Romon dėl politinių motyvų turi vesti Oktaviją. Ją tačiau palieka ir grįžta prie Kleopatros. Oktavijanas sukursto senatorius bei minia ir paskelbia karą Egiptui, o tuo pačiu ir ten apsistojusiam Antonijui. Pralaimėjęs jūrų mūšį ir savo karių apleistas sausumoje, Markus Antonijus persiveria savo paties kalavijui. Nepavykus suvilioti Oktavijaną, ir pati Kleopatra nusižudo, pakišdama savo ranką nuodingos gyvatės įgėlimui. Tiek žinoma iš istorijos.

Nors Kleopatra mirė 30 m. prieš Kristaus gimimą, bet jos vardas plačiai išlikęs ir iki mūsų dienų. Eilės menininkų stengėsi atkurti ir įvairiai pavaizduoti šią Egipto karalienę.

Tapytojai ir skulptoriai yra bandę perteikti Kleopatros legendarinį grožį. Rašytojai, poetai ir dramaturgai aprašė jos valdymą, meiles ir intrigas. Apie ją yra rašę Plutarchas, Svetonijus, Apianas. Vėlesniais laikais apie ją kūrė Šekspyras ("Anthony and Cleopatra"), Dryden ("All for Love"), Bernardas Shaw ("Caesar and Cleopatra"), C. M. Franzero ("The Life and Times of Cleopatra") ir kiti.

Teatraliniuose pastatymuose paskutiniųjų metų eigoje amerikiečių teatruose Kleopatros rolę yra vaidinusios tokios artistės kaip Vivien Leigh, Lili Palmer, Helen Hayes ir kt. Ekrane Kleopatros vaidmenyje pirmą kartą pasirodė Theda Bara. Vėlesniuose filmuose Kleopatros rolę atliko Claudette Colbert (1934), Vivien Leigh (1946), Sophia Loren (1954), Pascal Petit (1962) ir Elizabeth Taylor (1963). Iš šių visų filminių pastatymų didingiausiai ir įspūdingiausiai Kleopatros vaidmenį yra atlikusi Vivien Leigh spalvotame anglų filme "Caesar and Cleopatra", kurį surežisavo Gabriel Pascal ir kurio tekstas buvo paruoštas pagal Bernardo Shaw veiklą.

Paskutinis filmas apie Kleopatrą pagamintas Twentieth Century Fox bendrovės ir surežisuotas Joseph L. Mankiewicz. Režisorius kartu su dviem pagalbininkais šiam filmui pa-

ruošė ir tekstą, naudodamasis istoriniais duomenimis bei ankstyvesniųjų rašytojų kūriniais, bet kaip kuriuos įvykius pakeisdamas pristatė pagal savo privačią artistinę interpretaciją.

Šio filmo pagaminimas yra brangiausiai kainavęs visoje filmų istorijoje. Bėstant išleista arti 40 milijonų dolerių. Gaminimo bendrovės tuometinis prezidentas Spyros P. Skouras ir filmo režisorius planavo pastatyti didingiausią kūrinių visoje filmų istorijoje. Iš suplanuoto biudžeto dviejų milijonų dolerių sumoje, galutinėje išvadoje viršė būkčio pramatymo ištėstas filmavimo laikas ir išlaidos pasiekė rekordinę sumą. Kokios ten būtų viešos ar užkulisinės tų milijonų išlaidų priežastys, jokių būdu negalima sutikti su gamintojų bendrovės propagandškai ir netiesioginai įtaigojama mintimi, kad filmo statyme išleistos sumos yra tiesiog proporcingos filmo meniniam lygiui. Be abejonės, nesiskaitant su išlaidomis, režisorius gali nuaudotis daug gausesnėmis ir geresnėmis priemonėmis, bet taip pat čia glūdi ir pavojus pasisavinti masinėmis scenomis ir scenarijais, tuo ypatingai besistengiant prilioti kuo daugiau bilietų pirkėjų prie kasos langelio. Pereitais metais privačių asmenų pagamintas nespaltotas filmas "David and Lisa" atsiėjo vos \$200.000, bet jo meninis lygis yra tikrai augštesnis už daugelį milijonus dolerių kainavusių masinių pastatymų.

Per ilgus mėnesius sukaupia įtampa, ją vis papildant naujais užkulisių skandalais, suviliojo smalsuolių minias ir įtikino išpirkti bilietų už arti 19 milijonų dolerių dar prieš pasaulinę premjerą, įvykusią Niujorko Rivoli teatre š.m. birželio 12 d. Po premjeros daugelio entuziazmas krito ir lūkesčiai buvo apvilinti.

Didis nusivylimas, kad tokio masto režisorius kaip Joseph L. Mankiewicz šį kartą tik tiek beišgalėjo. Filme perkrauta dialogų, gausu nenuoseklumų. Tai gal dalinai pateisintina tuo faktu, kad Mankiewicz buvo užsiplanavęs šėšų valandų filmą, tik vėliau teko apsiriboti keturiomis valandomis, o po premjeros dar nukirpta 22 minutės. Iš viso šį filmą statant prafilmuota 120 mylių ilgio juosta, bet aktualiai rodomo filmui panaudota mažiau negu 5 mylios.

Didžiausias nusivylimas šiame filme

ISIS — ŠVENTYKLA,

EGIPTAS

tas, šventė įvyko 1957. VI. 30. Čikagos International Amphitheatre, 8.500 žiūrovų, šoko 650 šokėjų. Programoje dalyvavo 700 Čikagos katalikiškų pradžios mokyklų mokinių.

1957 m. buvusieji Pirmosios šventės repertuaro komisijos nariai: Bronė Jaimėkienė, Vera Radauskienė, Bruno Shotas ir Irena Šilingienė įkūrė lietuvių tautinių šokių institutą. Ši institucija prijungta prie JAV-bių Lietuvių Bendruomenės Kultūros Fondo.

VII-sios Kanados Lietuvių Dienos metu pasirodė 9 šokių grupės, apie 150 šokėjų. Programą stebėjo apie 4000 žiūrovų. Šis pasirodymas rengėjų vadinamas II tautinių šokių švente.

— tai pagrindinėje Kleopatros rolėje Elizabeth Taylor vaidyba. Egipto karalienės rolę ji tikrai dar nepriaugusi. Gal ji būtų neblogai pasirodžiusi kaip viena iš Kleopatros ištikimų tarnaičių. Taylor pavaizduota Kleopatra neturi nei karalienės didybės nei orumo. Be rėjonės, šiame filme jai didžiausia kliūtis — jos plačiai žinomas ir išgarsintas vardas. Tiek jos puiki vaidyba ankstyvesniuose jos filmuose, tiek paskutiniai užkulsių įvykiai nenoromis publikai primena jos vardą. Tad Kleopatros rolėje jai teko dvigubai sunkus uždavinys — viena, įtikinti publiką kad ji yra Egipto karalienė ir antra — taip nuteikti žiūrovus, kad jie bent filmo sekimo metu užmirštų žiūrėti Elizabeth Taylor. Deja, tai jai nepavyko — publika liko neįtikinta ir nepagauta.

Šis filmas liks dar nauju laiptu Elizabeth Taylor gausioje filmų karjeroje. Iš ankstesnių filmų stipriausiai ji yra pasireiškusi sekančiuose: "Rain-tree County", "Cat on a Hot Tin Roof", "Suddenly, Last Summer".

Gana įdomiu sutapimu tarp Kleopatros ir Elizabeth Taylor asmenybių randama nemaža panašumų. Kaip Kleopatra, taip ir Elizabeth buvo garsi savo jaunatvišku grožiu. Kleopatros pirmos dviejų vedybų nepavyko. Taylor gyvenime pirmosios dvi vedybės baigėsi skrybom. Didingas Cezaris, išvėles į Kleopatros pinkles, žuvo tragiškai. Stambi asmenybė filmų pramonėje Mike Todd, įsimašęs į Elizabeth viliones, gyvenimą baigia irgi tragiška mirtimi. Kleopatra nuo Oktavijos pavilioja Markų Antonijų, o Taylor nuo Debbie Reynolds pasivilioja Eddie Fisher. Pagaliau gyvatė mirtinu kirčiu nutraukia Kleopatros gyvenimo siūlą. Čia jau Kleopatros ir Elizabeth Taylor paralelė skiriasi, nes paskutinioji ir toliau sėkmingai žengia naujų šeimų ardyne.

Marko Antonijaus rolėje anglų aktoristas Richard Burton irgi apvilantis. Jis stipriausiai pasirodė teatro scenoje atkurdamas Sekspyro sukurtuosius charakterius. Jo pirmasis pasirodymas muzikalinėje komedijoje "Camelot" jam nupelnė Niujorko dramos kritikų premiją. Eilėje filmų dažniausiai jam tekdavo atlikti senovės istorijos, o taip pat ir modernių dienų kariškių roles. Šiame filme jis atrodo visai pasimetęs ir neįtikinantis. Atrodo, kad užkulsių maišatis ir asmeninio gyvenimo neaiškumai neigiamai atsiliepė ir jo vaidyboje prieš filmavimo aparatą.

Apie pusmetį prieš premjerą Niujorke virš Rivoli teatro iškilo milžiniškas paveikslas, pavaizduojęs Elizabeth Taylor ir Richard Burton. Vėliau panašūs paveikslai buvo pastebimi požeminiuose traktiniuose ir gatvėse, o dar vėliau ir kituose miestuose. Rex Harrison jautėsi įžeistas ir iškėlė bylą priminė filmo gamintojams ir platintojams, kad pradinėje sutartyje buvo pažadėta tiek Burton tiek Harrison skirti tiek pat vietos reklamose bei kitokiame garsinyje. Rex Harrison atvaizdas buvo patalpintas paveikslo dešiniajame kampe viršuje, lyg koks pašto ženklas, bet vėliau jis atsirado Taylor antroje pusėje, dar neužimtoje Burton.

Tas asmuo, kurio net į filmo reklamą nebuvo norima priimti, viršija vi-

sus kitus artistus savo puikia vaidyba Julijaus Cezario rolėje. Rex Harrison tikrai įspūdingai ir didingai perteikia Romos politiką ir nukariautoją Julijų Cezarį, nors jam netrūksta ir sąmojaus bei švelnumo. Harrison tai tikra filmo pirmosios dalies pažiba.

Tarp gausių artistų šalutinėse rolėse stipriausiai pasirodė Roddy McDowall Oktavijano vaidmenyje. Įdomu pastebėti, kad jis filmų karjerą pradėjo daugiau kaip prieš 20 metų ir kaip ypatingai gabus vaikas dalyvavo su kita ypatingai gabia mergyte Elizabeth Taylor jos pirmame filme "Lassie Come Home".

Ypatingo pagyrimo ir įvertinimo nusipelno tobulą spalvota Leon Shamroy fotografija. Plačiame Todd-AO ekrane ypač didingai atrodo nors ir negausūs išoriniai vaizdai ir panoramos.

Didingų scenarijų akivaizdėje ypač įspūdingos dvi masinės scenos: Cezario atvykimas į Aleksandriją ir Kleopatros įvažiavimas Romon sfinkso papėdėje.

Filmo gamintojai ypač didžiuojasi didingu Romos Forumo scenarijumi. Tačiau šiuo metu (ši straipsnelį rašau liepos 22 d.) Ispanijoje, Madrido apylinkėse statomas kitas masinis filmas "The Fall of the Roman Empire", kurį režisuoja Anthony Mann ir finansuoja Samuel Bronston. Šiam filmui paruoštas Romos Forumo scenarijus yra bent aktuoniais kartais didesnis už pastatytąjį Kleopatros filmavimui. Tačiau scenarijų dydis taip pat nėra tiesiogiai proporcingas filmų meniniam lygiui.

Pasaulinės premjeros išvakarėse šis filmas privačiai parodytas spaudos atstovams ir filmų kritikams. Ant rytojaus pasirodė labai skirtingi įvertinimai. Neigiamiems įvertinimams žymiai viršijant teigiamuosius, šiek tiek krito ir filmą gaminusios bendrovės šėrai.

Žvelgiant į premjeros įspūdžius iš tolimesnės perspektyvos, bandysiu pateikti kaikurių laikraščių, kurie man buvo prieinami, filmų kritikų įvertinimų ištraukas.

Geriausiai apie šį filmą atsiliepė Bosley Crowther, rašydamas "The New York Times": "pralenkias pasilinksminimas, vienas iš didžiųjų mūsų dienų filmų". Palankiai rašė taip pat ir sekantys: "New York Daily News" Wanda Hale: "Puikus spektaklis, kurs patenkina mūsų tobulumo troškimą". "New York World Telegram": "Malonu pranešti, kad šis filmas vertas viso to sambūdžio".

Toronto "The Telegram" Clyde Gilmore: "Nepaisant maždaug po trijų filmo ketvičių išsenkančio entuziazmo, šis ilgai lauktas kolosalinis filmas yra turtingas ir žėrintis pasilinksminimas". Toronto "Star": "Elizabeth Taylor laimėta Oscar premija už vaidybą filme "Butterfield 8" buvo vien sentimentalus apdovanojimas. Ji ir Harrison turėtų gauti Oscar premijas už vaidybą šiame filme vien dėl savo talentų".

Bet išklausiama taip pat ir antroji pusė: "New York Herald Tribune" Judith Crist: "Geriausiam atvejiu šis filmas yra didis nusivylimas, gi blogiausiam — paikas veikimas nuobodulyje". "The New York Post" pranašauja, kad šis filmas neatgaus visų savo investuotų pinigų, bet gal tik surinksiąs kokius tris ketvirčius ir tai ne

nuopelnų, o vien tik milžiniškos propagandos dėka. "The London Daily Mirror" Donald Zac: "Liz Taylor seka iš tolo Harrison ir Burton vaidybą, jiems neprilygdama. 57 skirtingos decolte po valandėlės įkyri ir turėtų daugiau pritaikymo nebent plaučių klinikoje".

William Glover, Associated Press dramos kritikas pastebi: "Šis filmas tai per ilgas ir galutinai nuobodus spektaklis. Nežinia apie ką Taylor galvojo vaidindama prieš filmavimo aparatą, — tikrai ne apie savo rolę... Koks bebūtų buvęs gamintojo Walter Wagner užsimojimas šį filmą pradedant, rezultatas — vien tik techninis sklandumas, pora akis pripildančių puošnių momentų ir bendras stiliaus, skonio ir įspūdžio trūkumas".

"Cue" savaitinis žurnalas Jesse Zunker: "Filmo pasisekimo nemaža rizika tai nevienoda pagrindinės artistės Elizabeth Taylor vaidyba. Nepaisant jos grožio, Taylor neturi emocinio įvairumo nei bolso kontrolės nei judesiuose, kad pajęgtų derintis prie Rex Harrison profesionalinio tobulumo".

"Time" savaitinis žurnalas: "Kaip drama ir kaip filmas, "Cleopatra" yra apipinta trūkumais. Stokojama stiliaus tiek vaizduose, tiek veiksmė. Niekad, net ne akimirksnio filmas neskrieja epinio kūrinio sparnais; bendrai paėmus jis tik atsitrenkia nuo scenos iki kitos griozdiškos scenos ant kampuotų parodos ratų".

"Newsweek" savaitinis žurnalas: "Puošnūs scenarijai ir puikus jų filmavimas po pirmojo pusvalandžio tiek besudaro įspūdžių, kiek gražios atvirutės iš tų vietų, kurias yra tekę stebėti pro traukinio langą".

Toronto "The Globe and Mail" Frank Morris: "20th Century Fox bendrovė nukirpo 22 minutes nuo spaudos atstovams rodytos laidos, bet tai yra tik lašas kubile nuobodulio, kurs išsivysto dar prieš filmo vidurį".

Vertinant iš moralinio požiūrio, Amerikos oficiali filmų moralinio vertinimo įstaiga Legion of Decency šį filmą priskyrė B kategorijai — dalinai netinkamas net ir suaugusiems. Filme gausiai vartojami nekuklūs apsirengimai, įtaigojančios situacijos, bei keletas vulgarių šokių gali būti palaikyti vien kaip pigus pataikavimas minios žemesiems instinktais, tuo tikintis privilioti prie kino teatro kasos langelio didesnės smalsuolių eiles.

Lyg ir nujaučiant ateities priekaištus dėl filmo nemoralumo, gamintojų bendrovės išleista programa jau pačioje pradžioje cituoja tūlą istoriką Arthur Weigall, kad, girdi, Ptolomejų dvarų papročių ir veiksmų nereikėtų vertinti pagal dvidešimtojo amžiaus gėrio ir blogio savokas. Tačiau prigimties įstatymas yra toks senas, kad jis jau egzistavo ne tik prieš Kristaus gimimą, bet ir prieš Mozei suteiktus Dešimt Dievo Įsakymų. Gi patys šių dienų filmų gamintojai taip pat yra saistomi žydų ar krikščionių moralės principais.

Edward Fischer, dėstąs Notre Dame universitete filmų meną, pastebėjo, kad nors šis filmas ir baigiasi dviem — Antonijaus ir Kleopatros — savijudybėmis, vis dėlto galima laikyti šį filmą kaip su linksma pabaiga — visi žiūrovai lieka patenkinti, kad filmas pagaliau pasibaigė.

• Madų ir grožio pasaulis

Veda IRENA KAIRIENĖ

PATARIMAI JAUNOMS MERGAITĖMS

Pati elegancijos pradžia yra švara ir tvarka. Net ir paprasčiausia medvilninė suknelė atrodys puošniai, jei ji bus švari, gerai išlyginta, nei per maža nei per didelė, su visom jai pri-

klausančiom sagom, neatirusiom siūlėm ir nesusegiota špilkom. Rūbai neprivalo turėti jokio kvapo, nes jie šviežiai išplauti, arba išvalyti, pirštinitės švarutės, batų kulneliai nenuiminti, apatinukas nei perilgas nei pertrumpas, apatinių rūbų peteliai visada vietoje, niekad neprasikiša iš po suknelės, pečiai nepadengti nei plaukų nei pleiskanų, apsiaustas ar eilutė rūpestingai nuvalyti, bateliai nublizginti.

Rūbai ir mados kasmet keičiasi. Anksčiau buvo laikomasi daugiau formalumo. Šiandien mados pakrypo labiau į patogumą ir paprastumą. Bet tas polinkis dažnai peržengia gero skonio ribas.

Kiekviena, šiek tiek skonio turinti mergina jaus pati kur koks apsirengimas tinka. Ilgos ar trumpos kelnės (šortai) priimtini namie ar einant į gegužinę, bet ne lankant muzėjų, restorane arba gatvėje. Net ir einant į miestą apsipirkti priimtinesnė būtų suknelė.

Lygiai kaip ir rūbai, taip ir tam tikras elgesys leistinas namie, bet visai nepriimtinas viešumoje. Niekada nevalyk, nekarpyk nagų ir nesišukuok viešoje vietoje. Pavalgiusi restorane, gali greitai perbraukti lūpas pieštuku, bet nesidabink prie stalo visą pusvalandį prieš veidrodėlį. Niekados nekratyk gumos viešai. Niekad neik į gatvę susukusi plaukus į volelius. Tos nedabaigtos šukuosenos, deja, taip jau įėjo į madą, kad imi klausiti savęs kokia gi ypatinga proga tie volėliai išnarpiojami ir plaukai baigiami šukuoti.

Laisvesnio ir patogesnio stiliaus rūbai, atrodo, išugdė ir laisvesnį elgesį. Draugiškas, neformalus elgesys yra tvarkoje, bet kartais jis išsivysto į negeistiną nemandagumą, muzikiškumą. Pavyzdingas elgesys neturėtų būti demonstruojamas tik ypatingom progom. Gražus elgesys privalėtų būti nuolatinis atsižvelgimas į kitus, nuolatinis dėmesys aplink esantiems.

Patikrink savo elgesį sekančiais klausimais:

1. Ar pristatai savo draugus vyresniems asmenims?
2. Ar pertrauki kitų kalbą?
3. Ar visada laikaisi punktualumo?

4. Ar praneši, jei negali atvykti, jei buvai susitarusi?

5. Ar pajuoki tuos, kurie yra kuo nors skirtingi ar keisti?

6. Ar tinkamai ir pakankamai išreiški savo dėkingumą?

7. Ar tavo komplimentai yra tiesūs ir nuoširdūs?

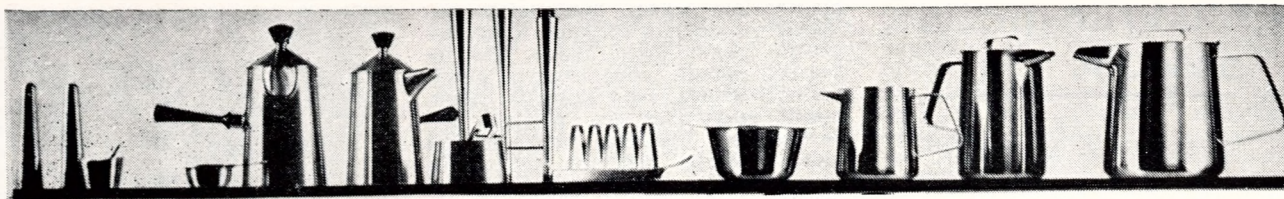
8. Ar aplenki vyresnį asmenį, palikdama jį užpakaly?

9. Ar vyresniam atidarai duris, praleidi ir pasiūlai vietą atsisėsti?

10. Ar tu atsistoji, kai tave pristato vyresnei moteriai?

Grįžtant prie išviršinio grožio — tektų paminėti kosmetiką. Plaukų iškedenimo, grimo, lūpų pieštuko —

• Šeimininkų kampelis

Veda ALDONA RUSINIENĖ

Kepta veršiena

Proporcija

- ¾ svaro plonai pjaustytos veršienos mėsos (šlaunies),
- 1 citrinos žievė, tarkuota,
- 2 citrinų sūka,
- 1 kiaušinis,
- 1 puodukas duonos trupinėlių,
- ¼ puoduko miltų,
- ½ šaukštuko druskos,
- truputį maltų pipirų,
- 4 šaukštai sviesto arba margarino.

Darbas

Supjaustyti veršieną plonais ½ inčio storio gabaliukais ir gerai išmušti. Sudėti mėsą į lėkštą indą, pabarstyti citrinos žievute ir užpilti citrinos sūka. Pavartyti mėsą gan dažnai, kad vienodai prisisunktų citrinos skonio. Palikti sunkoje 1 valandą.

Išplakti kiaušinį; duonos trupinėlius, miltus, druską ir pipirus sumaišyti kartu. Pavolioti mėsą plaktame kiaušiny, tada trupinėliuose ir sudėti mėsos gabaliukus ant vaškinio popieriaus, kad apdžiūtų (30 min.). Ištrinti sviestą keptuvėj ir apkepinti iki paruduos, verčiant tik vieną kartą. 4 porcijos.

Keptos scallops (austros)

Proporcija

- ½ šaukštuko druskos,
- truputis maltų pipirų,
- truputis cayenne (paprikos sėklų milteliai),
- 1 puodukas smulkių duonos trupi-

- nėlių arba 6 Rusk sutrinti biskvitai,
- 1 kiaušinis,
- 2 šaukštai vandens,
- 1½ svaro scallops,
- 4 šaukštai tirpyto sviesto arba margarino.

Darbas

Sumaišyti pipirus, cayenne ir duonos trupinėlius kartu. Šakute išplakti kiaušinį ir vandenį. Padažyti kiekvieną scallop pirmiausia į trupinėlius, paskui į kiaušinį ir vėl į trupinėlius. Sudėti į vidutinišką kepinui indą ir palikti iki apdžius paviršius (apie 30 min.).

Įkaitinti krosnį iki 450°F. Užpilti tirpytą sviestą arba margariną ant scallops ir kepti 25-30 min., arba iki scallops gražiai apruduos, tuojau duoti į stalą; padažą atskirai.

Padažas

- 1 vidut. dydžio raugintas agurkas,
- 1 šaukštas caper (prie Viduržemio jūros augančių krūmų žiedų pumpurai, marinuoti),
- 3 šakutės petruškų,
- ½ mažo svogūno,
- 1 puodukas majonezo arba salad dressing,
- 1½ šaukšto paruoštų garstyčių,
- ¼ šaukštuko tarragon prieskonio.

Sukapoti labai smulkiai agurką ir capers, nusunkti sunką. Sukapoti petruškas ir svogūnus mažais gabaliukais, sumaišyti su majonezu ir kitais visais prieskoniais. Bus maždaug 1½ puoduko padažo.

kuo mažiau — tuo geriau. Nenaudokite tamsių spalvų. Dienos metu ir mokykloj nenaudokit akių grimo. Niekas nėra juokingesnis kaip penkiolikos metų mergytė pažaliavusiais akių vokais. Jei naudojamas nagų lakas, jis turi būti šviesus. Ypatingai neskoningai atrodo vakarinės šukuosenos mokykloje. Jaunom mokinėm patartina vengti šių dalykų:

1. Per ankštų megztukų;
2. Per siaurų sijonėlių ir kelnų;
3. Per trumpų šortų (kelnaičių);
4. Bikini maudymosi kostiumų;
5. Rankų bė pirštinių iškilmingom progom ir šaltam ore;
6. Zvangančių apyrankių bažnyčioje, mokykloje ar teatre;
7. Apyrankių ar grandinėlių, dėvimų ant kojos riešo.

Mergaitės, kurios mokykloje neturi uniformų, turėtų rengtis sportiškai. Sijonėliai, lygūs ar klostyti, klasinio kirpimo bliuželė, megztukas, kuklios sportinės suknelės — tai rūbas mokyklai. Giliai kirptos ar dideliais raštais suknelės bei išpūsti krintantys bateliai taip pat mokykloje nepatogūs.

Reikia nepamiršti, kad kiekvienas mūsų rūbas reikalingas priežiūros. Niekad negalima suknelės ar apsiausto mesti ant žemės, ant lovos ar ant kėdės. Juos reikia kabinti spinton. Tvarkingai kabinamas rūbas mažiau reikalingas lyginimo. Sekmadieninė skrybelaitė turėtų būt laikoma dėžė, minkštame popieriuje, kad nesudulkėtų ir nesusiglamžytų. Rankinukus patartina bent sykį į dvi savaites išvalyti iš vidaus ir iš viršaus. Batukai valomi kasdien. Visa elegancija subyrės, jei gražiai sušukuota, skrybelaitė panelė iškrypuos numintom kulnim, nenuvalytais bateliais.

Augančiai mergaitei daug rūbų nepirkti, tačiau perkant reikėtų atkreipti dėmesį į rūbų kokybę. Pigūs nei tveria ilgai nei atrodo gerai. Turint ribotą kiekį aprangos, aišku, reikia atsakyti betkokio ekstravagantiškumo. Bet didelė dalis skonio randama paprastume ir tvarkingume.

Stenkitės jau nuo pat jaunystės mokytis švaros, tvarkos, gero elgesio ir skonio pajautimo. Kai išeisit į gyvenimą, ši ypatybė bus jums kaip at-rasta — visiškai natūrali, pasiekta be ypatingų pastangų.

Sriuba su kepenų leistinukais

Proporcija

- ¼ svaro veršiuo arba viščiuo kepenų,
- ⅓ puoduko duonos džiuvėselių,
- 2 šaukšteliai miltų,
- 1 šaukštelis minkšto sviesto,
- ½ šaukštelio tarkuoto svogūno,
- 1 šaukštelis smulkiai kapotų petruškų lapelių,
- 2 kiaušiniai (atskirti),
- ½ šaukštuko druskos,
- truputis tarkuoto muškato riešuto,
- 1 kvorta viščiuo arba jautienos buljono,
- kapotų petruškų.

Darbas

Nuimti odelę ir gysleles nuo kepenėlių. Sukapoti smulkiai. Sudėti į duonos džiuvėselius sumaišytus su miltais ir leisti pastovėti 5-10 min. Sudėti svogūnus, sviestą, petruškas, kiaušinių trynius, druską ir muškato riešutą ir gerai išmaišyti. Atskirai išplakti kiaušinių baltymus iki kietumo. Pamažu sudėjus į kepenėlių masę išmaišyti. Padažyti šaukštuką į verdantį buljoną ir šaukštuku pakabinus mažus apvalius mėsos mišinio gabaliukus dėti į puode verdantį buljoną. Pavirinti 15 min.

Sriubą pilti į lėkštes, pabarstyti kapotomis petruškomis ir duoti į stalą su sausainėliais (crackers). 4 porcijos.

Kalifijorų sriuba

Proporcija

- 1 nedidelė galvutė kalifijoro (3 puodukai sulaužyto į smulkius gabaliukus),
- 1 puodukas verdančio vandens,
- 1 puodukas viščiuo buljono,
- 1 šaukštukas druskos,
- 2 šaukštai sviesto,
- 3 šaukštai miltų,
- 1 puodukas vandens,
- 1 puodukas saldžios grietinės, arba kondensuoto pieno,
- ¼ šaukštuko tarkuoto svogūno,
- 2 šaukštai kapotų petruškų lapelių.

Darbas

Sudėti kalifijorą į verdantį vandenį. Pavirti nedengta 6 min. Nuimti nuo ugnies ir puode šakute sumaigyti, bet nepadaryti košės. Pridėti viščiuo buljoną, druską ir pakaitinti.

Keptuvėj ištrinti sviestą, sudėti svogūną, miltus ir pakepinti. Pamažu įpilti vandenį ir pavirinti iki sutirštės. Sudėti grietinėlę, pakaitinti ir supilti į kalifijorų sriubą. Pakaitinti ir, papuošus petruškomis, duoti į stalą. 4 porcijos.

Žaibo tortas

Proporcija

- ½ puoduko nuluptyų migdolų,
- 1 puodukas miltų,

- 2 šaukštukai kepimo miltelių,
 $\frac{1}{4}$ šaukštuko druskos,
 $\frac{1}{3}$ puoduko sviesto,
 $\frac{1}{4}$ puoduko cukraus,
 1 šaukštukas vanilijos ekstrakto,
 4 trynai,
 5 kiaušinių baltymai,
 $\frac{1}{4}$ puoduko pieno.

Darbas

Paruošti dvi 9 inčų diametro blėkutes: ištepti ir iškilnuoti vaškinio popieriu. Popierių ištepti. Supjaustyti migdolus pailgai gana smulkiai. Miltus, kepimo miltelius ir druską persijoti tris kartus. Išsukti sviestą iki purumo. Po truputį dėti cukrų vis sukant. Sudėti $\frac{1}{2}$ puoduko cukraus, sudėti trynius po vieną, gerai išsukant po kiekvieno įdėjimo. Dėti miltus ir pieną po truputį, pradedant ir užbaigiant miltais. Maišyti mediniu šaukštu iki gražiai išsilygins. Sudėti mišinį į paruoštas formas ir dėti kepti prie 350°F krosnyje. Kepti 10 minučių. Tuo tarpu išplakti baltymus iki kištumo, sudėti $\frac{3}{4}$ puoduko likusio cukraus po truputį, gerai išplakant.

Išimti 10 min. kepusį pyragą iš krosnies, greitai uždėti plaktus baltymus, paliekant mažą tarpelį nuo kraštų, pabarstyti migdolais ir vėl grąžinti į krosnį kepimui. Kepti dar 15-20 minučių, iki gerai bus iškepęs. Išėmus palaikyti 10 min., po to apgręžti kraštus aštriu peiliu ir atsargiai iškelti iš formos neapverčiant. Tortui atausus, nuimti popierių, vieną gabalą apversti viršų į apačią ant tortui skirtos lėkštės, pertepti citrinos arba rūgšties grietinės kremu, kitą gabalą uždėti baltymais į viršų.

Kad lengviau būtų paruošta tortą pjaustyti, reikia pašlapinti labai aštrų peilį ir nušluostyti po kiekvieno atpjovimo.

Rūgšties grietinės kremas

Proporcija

- 2 šaukštai cukraus,
 1 šaukštas krakmolo (kukurūzų),
 truputėlis druskos,
 1 puod. tirštos rūgšties grietinės,
 1 kiaušinio trynys,
 $\frac{1}{2}$ šaukštuko tarkuotos citrinos žievelės.

Darbas

Į dvigubą puodą sudėti cukrų, krakmolą, druską, grietinę ir trynį ir gerai išplakti plaktuvu. Uždėti ant verdančio vandens ir virti maišant iki masės bus vienoda ir sutirštės. Nukelti nuo ugnies ir įmaišyti tarkuotą citrinos žievelę. Atšaldyti ant šalto vandens nuolatos maišant. Atšalusiu kremu tortą pertepti.

Praktiški patarimai

• Sherry vynas užakcentuoja kepsniuose vaisius, šokoladą ar melasą. Į tokius kepsnius, kur dedami šie produktai reikia įpilti porą šaukštų vyno.

• Nuvalyti kramtomą gumą nuo rūbų ar rankų galima su rubbing alkoholiu.

• Nušveisti dėmėtą lygintuvą apačią galima su kepimui soda. Ant šlapio skudurėlio pabarstyti sodos ir patrinti vėsiu lygintuvu.

• ATSIŪSTA PAMINETI

The Refugee, by K. C. Cirtautas; The Citadel Press — New York, 1963. Kaina \$3.50.

Autorius — Kazys Claude Cirtautas, Ph.D., Ed.D., professor of Humanities at College Misericordia, Dallas, Pennsylvania, — lietuvis tremtinys yra išleides keletą knygų tarp kurių "The American College Girl", nagrinėjančią psichologinį amerikietės studentės gyvenimą.

"The Refugee" yra rimta mokslinė studija apie dvasinį ir materialinį pabėgėlio bei tremtinio gyvenimą. Mums lietuviams knyga įdomi tuo, kad autorius pats yra lietuvis ir pabėgėlis. Studijai medžiaga buvo surinkta Europoje ir Amerikoje. Knyga aiškina pabėgėlio vidinį pasaulį — jo viltis ir vargus, pasisėkimus ir nupuolimą ir visas kliūtis, sutinkamas svetimose žemėse.

Jaunystės Ziedai, moksleivių metraštis 1962-1963 mokslo metai. Redagavo: Š. Valiukėnas, K. Grabauskaitė, Vyt. Nakas ir Mirga Pakalniškytė. Metraščio globėjas — Juozas Masilionis. Čikagos Augstesnioji Lituanistinė mokykla.

Jau treči metai kaip Čikagos Litua-

nistinės mokyklos absolventai atskirdami su mokykla išleidžia gražų leidinį, kuriame yra daug mokyklos gyvenimo nuotraukų ir tais metais baigusiu mokinių vinjetės.

Leidinyje daro malonų įspūdį, skoningai išleistas ir labai įdomus savo turiniu — rašinėliais, kuriuos parašė patys mokiniai, daugumoje mergaitės. Leidinyje rodo, kokių gražių vaisių galima pasiekti per eilę metų atkakliu darbu. Tos mokyklos direktoriu yra Juozas Masilionis, ten taip pat dirba žymūs pedagogai D. Velička, Al. Rūgytė ir visa eilė gerų mokytojų.

Pasaulinės parodos metu Niujorke 1964 m. rugpjūčio 23 d. numatoma Lietuvių Dainų šventė. Rengėjų komitetas prašo visus JAV ir Kanados lietuvių chorų dainų šventėje dalyvauti.

Repertuaro ir registracijos reikalais prašo rašyti P.P. Dainų Šventės Muzikų komiteto sekretoriui: Mr. Mykolas Cibas, 59 Van Nostrand Ave., Great Neck, L.I., N.Y., USA.

Antroji JAV ir Kanados lietuvių Tautinių Šokių šventė įvyko liepos 7 d. Čikagoje ir praėjo su dideliu pasisekimu. Dalyvavo apie 900 šokėjų ir mokyklinio amžiaus vaikų. Vyresniųjų šokėjų grupių buvo iš Los Angeles, Bostono, New Britain, Hartfordo, Waterbury, New Haven, Montrealio, New Yorko, Philadelphijos, Baltimorės, Clevelando, Detroito, Grand Rapids, Urbanos, Racinės, Knesha, Waukegan, Toronto, Čikagos ir kt. Grojo muz. Zdaniaus diriguojamas simfoninis orkestras ir Strolis ved. akordeonistų orkestras. Pranešėja buvo ekrano ir televizijos aktorė Rūta Kilmonytė-Lee iš Holywoodo.

Šokių šventė dalyviai buvo sužavėti, ji praėjo pakilusioj nuotaikoj ir jaunimui, kuris gimęs ne Lietuvoje, parodė dalį Lietuvos. Didelis šventės rengimo komiteto nuopelnas ir šokėjų ryžtas, kurie šimtus mylių karštomis vasaros dienomis važiuavo į šventę. Bet gal didžiausias nuopelnas tenka lietuviškų šeimų motinoms ir tėvams, kurie savo jaunimą papuošė gražiais tautiniais drabužiais, apmokėjo jų kelionės išlaidas ir tarp kitų darbų taip tvarkėsi, kad jų vaikai galėjo dalyvauti programoje. Visi, kurie jau nebetiki Lietuvos prisikėlimu ir lietuvių tautos kultūrinio augimu, turėtų vykti į tokias šventes ir pergyventi tą džiaugsmą, kada jaunimas žyguoja parade ir atlieka masinius šokius. Ir jei yra vietų ir šeimų, kur galima įsteigti šokių grupes ir vaikų, kurie šoktų, tai didelė skriauda tokiam jaunimui, kuris išsiungiamas iš bendro jaunatvės džiaugsmo ir yra atstumtas.

ZURNALUI AUKOJO:

Po \$2: Petronienė R., Boston, Mass., Žylienė O., Cleveland, Ohio;

Po \$1: Anuzienė E., Detroit, Mich., Apanienė M., Cleveland, Ohio, Čikotienė B., Philadelphia, Pa., Jameikienė B., Chicago, Ill., Kondrotienė E., Queker Hill, Conn., Kronas E., Hamilton, Ont., Liet. Moterų Taryba, Paterson, N.J., Petronienė D., Dearborn, Mich., Raubienė L., Grand Rapids, Mich., Rudienė A., Pacific Grove, Calif., Simonaitienė B., Detroit, Mich.

Paruoštos keptos scallops